

13—15 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 13 april Sid.

Interpellation av herr Fahlander om distribution genom Förenta Nationerna av vissa länders livsmedelsöverskott 7

Fredagen den 15 april

Svar på interpellationer:

av fru Gärde Widemar ang. förvärvsavdraget vid gift kvinnas taxering 9

av herr Lundström ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter 13

Prövningen av resningsansökningar 17

Förbättrad kameral revision inom statsförvaltningen 21

Näringslivets lokalisering 22

Igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar 29

Nyanläggning av industri i Byske 35

Lagfästande av rätten till arbete 39

Utsträckt förbud mot semesters förläggning till sjukdomstid 43

Lagstadgad sammanhängande semester 46

Försäljning av kronoegendomen Hogstad 15¹ i Östergötlands län .. 49

Anslag till lappfogdarna m. fl. 51

Interpellationer:

av fru Gärde Widemar ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m. 53

av herr Kronstrand ang. tillämpningen av jordförvärvslagen 54

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid
Onsdagen den 13 april	
Gemensamma omröstningar:	
ang. ytterligare anslag till fiskerilånefonden för budgetåret 1954/ 55 m. m.	3
ang. anslag till fiskerilånefonden för budgetåret 1955/56 m. m. . . .	4
 Fredagen den 15 april	
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, ang. beräkningen av antalet elektorer vid förstakammarval	17
Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, ang. ett särskilt resningsinstitut för omprövning av avdömda mål	17
Statsutskottets utlåtande nr 64, ang. fortsatt drift av Svenska textil- forskningsinstitutet m. m.	21
— nr 65, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag (ecklesia- stikdepartementet) m. m.	21
— nr 66, ang. vissa anslag till lärarhögskolan i Stockholm	21
— nr 67, ang. fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån	21
— nr 68, ang. fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag (justitiedepartementet)	21
— nr 69, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag (inrikesde- partementet)	21
— nr 70, ang. åtgärder för en förbättrad kameral revision inom statsförvaltningen	21
Bankoutskottets utlåtande nr 14, ang. näringslivets lokalisering ..	22
— nr 15, ang. igångsättande av tändsticksproduktion vid fabriks- anläggningen i Torpshammar	29
— nr 16, ang. nyanläggning av industri i Byske	35
Andra lagutskottets utlåtande nr 22, ang. lagfästande av rätten till arbete	39
— nr 23, ang. ändring av lagen om kollektivavtal	43
— nr 24, ang. viss ändring i 12 § lagen om semester	43
— nr 25, ang. ändrad lydelse av 12 § lagen om semester	46
Jordbruksutskottets utlåtande nr 11, ang. försäljning av vissa kro- noegendomar	49
— nr 12, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m.	51
— memorial nr 13, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom	51
— utlåtande nr 14, ang. anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård	51
— nr 15, ang. anslag till lappfogdarna m. fl.	51
— nr 16, ang. uppförande av en fiskodlingsanstalt i Tornedalen ..	52

Onsdagen den 13 april

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr *Wahlund* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bilagda läkarintyg får undertecknad härmed vördsam samt anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet under tiden 13 april—25 april 1955.

Vimmerby den 12 april 1955

Lars V. Lindén

Härmed intygas, att riksdagsman *Lars V. Lindén*, Vimmerby, är i behov av fortsatt sjukledighet fr. o. m. den 13 april t. o. m. den 25 april 1955.

Sjukstugan i Vimmerby den 12 april 1955

S. Neij,
Sjukstuguläkare

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får undertecknad härmed vördsam samt hemställa om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare från och med den 13 april 1955.

Göteborg den 12 april 1955

Sven Em. Ohlön

Att ledamoten av riksdagens första kammare *Sven E. Ohlön* på grund av Syndroma Lumbago-Ischiad. är oförmögen att delta i riksdagens arbete fr. o. m. den 12 april 1955 tills vidare, intygas.

Göteborg den 11 april 1955

Erik Belfrage,
leg. läkare

De begärda ledigheterna beviljades, beträffande herr *Ohlön* för den tid, varunder han på grund av den i läkarintyget angivna sjukdomen vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningens omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 8 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen måtte besluta, att motionerna I: 80 och II: 105 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med bifall till motionerna I: 80 och II: 105, beslutat att

1) medgiva att tills vidare från och med budgetåret 1954/55 ett belopp av 3 000 000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden; samt

2) till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästes verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 64.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 339, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen

därstädes utfallit med 83 ja och 131 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 154 ja och 195 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 10 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

1) avslå motionerna I: 196 och II: 106, såvitt däri yrkats, att det belopp, som av Kungl. Maj:t årligen må disponeras för lån från fiskerilånefonden, skall höjas till 3 000 000 kronor; samt

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 196 och II: 106 i övrigt till Fiskerilånefonden för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att

1) med anledning av motionerna I: 196 och II: 106, såvitt nu är i fråga, medgiva att tills vidare från och med budgetåret 1955/56 ett belopp av 2 600 000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden; samt

2) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 196 och II: 106 i övrigt till Fiskerilånefonden för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästes verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 63.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 340, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 91 ja och 121 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 163 ja och 184 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne mars samt den 1 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 171, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, angående statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag under budgetåret 1955/56, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter; och

nr 180, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 175, för herr Gustaf Filip Natan Kristensson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 176, för herr Axel Ludvig Rubbestad att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 177, för herr Per Valfrid Åsbrink att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 178, för herr Gustaf Napoleon Kollberg att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 179, för herr Gustaf Sanfrid Elofsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 181, för herr Erik Herman Kling att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 182, för herr Erik Rudolf Hagberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 183, för herr Bernhard Näsgård att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 184, för herr Anders Sven Hedqvist att vara suppleant för ordföranden i riksgäldskontoret;

nr 185, för herr Gustaf Emanuel Birke att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 186, för herr Anders Petter Pettersson att vara suppleant för en fullmäktig i riksgäldskontoret; och

nr 187, för herr Otto Ragnar Sundén att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar till konstitutionsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.; samt

nr 170, angående Sveriges anslutning till deklaration om fortsatt tillämpning av tullkoncessioner inom ramen för allmänna tull- och handelsavtalet (GATT).

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 172, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648); samt

nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 1 mom. och 8 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, väckta motionen, nr 481, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 2 mom. och anvisningarna till 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 64—70, bankoutskottets utlåtanden nr 14—16, andra lagutskottets utlåtanden nr 22—25 samt jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 11—16.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ny strandskoning i form av en stenkaj vid »Puckeln» i Norrström.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 148, med förslag till lag om avstängning av domare;

nr 159, angående avgångsåldern för befattningshavare underkastade SPA-reglementet m. m.;

nr 165, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.

nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1952 (nr 317) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal;

nr 168, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister;

nr 171, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

nr 173, med anhållan av riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1954 vid dess sjätte ordinarie möte fattade beslut;

nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen;

nr 177, med förslag till lag om socialhjälp, m. m.;

nr 179, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 2 juni 1950 (nr 262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 181, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående vissa laga skiften i Kiruna stad;

nr 182, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.;

nr 183, med förslag till lag om ändring i sjölagen, m. m.;

nr 184, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 1 och 4 förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.;

nr 185, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 186, angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid Stockholms tygstation m. m.; samt

nr 187, med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. föräldrabalken, m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 482, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 483, av herr *Hällgren* och herr *Svensson, Rikard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 484, av herr *Bergh* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 485, av herr *Björnberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 486, av herr *Holmqvist*, i anled-

ning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 487, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 488, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 489, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 490, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 491, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 492, av herr *Göransson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 493, av herr *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av ett andra program i den svenska rundradion samt anslagsbehovet för rundradioanläggningar under budgetåret 1955/56, m. m.;

nr 494, av herr *Svensson, Axel*, och herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.; samt

nr 495, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll upprättade den 14 juni 1954 av generalsekreteraren i Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) rörande vissa ändringar av konventionen den 7 december 1944 angående internationell civil luftfart;

Interpellation om distribution genom Förenta Nationerna av vissa länders livsmedelsöverskott

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om en utredning angående justitiekanslersämbetets arbetsuppgifter och organisation;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av garnisonssjukhuset i Skövde m. m.; samt

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till yrkesundervisningen samt till folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående utbyggnad av näringslivet i det norrländska inlandet; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 30 maj 1952 (nr 325) med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner angående en översyn av lagen om sterilisering;

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om viss komplettering av lagen om förskottering av underhållsbidrag; samt

nr 27, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsovådligt arbete;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol;

nr 14, i anledning av väckta motioner om beredande av ersättning åt ägare av marker, som översvämmas eller besväras av vatten från högre belägna markområden, m. m.;

nr 15, i anledning av väckta motioner om skyldighet för jägare att vara ansvarsförsäkrade; samt

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 11 kap. vattenlagen, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning angående orsakerna till den ökade brottsligheten.

Interpellation om distribution genom Förenta Nationerna av vissa länders livsmedelsöverskott

Herr FAHLANDER (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Enligt uppgifter i pressen lär amerikanska staten brottas med stora svårigheter när det gäller lagringen av de enorma överskottsmängder av jordbruksprodukter, som år efter år samlats. För närvarande lär deras värde uppgå till ca 8 miljarder dollar. Över 400 upplagda fartyg har av jordbruksdepartementet måst tas i anspråk för lagringen. Och enligt prognoserna synes lagren ytterligare komma att öka. Jordbruksminister Benson blir eventuellt

Interpellation om distribution genom Förenta Nationerna av vissa länders livsmedelsöverskott

tvungen att begära fullmakt att gå över den statligt garanterade gränsen 10 miljarder, som kongressen fastställde förra året.

Även vårt lilla land kämpar tidvis med besvärande överskott, och så torde vara fallet med en del andra länder.

Som motsats härtill behöver endast nämnas den svält, som för närvarande råder i stora delar av världen.

Jag har mig inte bekant, om FAO fortfarande sysslar med denna uppgift. Om så inte är fallet, är det säkert många som önskar, att denna fråga toges upp till allvarlig granskning inom Förenta Nationerna. Det borde inte vara oöverkomligt att inom FN:s ram verkställa uppköp av dylika livsmedelsöverskott och att på förhyrt tonnage distribuera dem till de delar av världen, där de bäst behövdes.

I anledning av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr utrikesministern framställa följande interpellation:

1. Anser hans excellens, att denna fråga bör bringas inför Förenta Nationernas forum?

2. Om så är fallet, vill hans excellens medverka till att svenskt initiativ härtill tages?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.26.

In fidem
Per Bergsten

Fredagen den 15 april

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Till riksdagens första kammare.

Intygas att riksdagsledamoten *William Ohlsson* tills vidare är intagen å serafimerlasarettet på grund av hjärtsjukdom och är arbetsförmögen t. o. m. den 31/5 1955.

Stockholm den 14 april 1955

Gösta Magnusson

leg. läkare

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 13/4—30/4 1955.

Sjuntorp den 13/4 1955

Otto Niklasson

Riksdagsman *Otto Niklasson*, Råda, Sjuntorp, är på grund av högt blodtryck och äggvita i urinen oförmögen att delta i riksdagsarbetet under tiden 13/4—30/4 1955, vilket härmed på heder och samvete intygas.

Trollhättan den 12/4 1955

Edvard Sandler

provinsialläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades därjämte herr *Näsgård* för tiden den 16—den 20 innevarande månad för utrikes resa.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositio-

nen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. förvärvsavrdraget vid gift kvinnas taxering

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **SKÖLD**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Gärde Widemars interpellation angående förvärvsavrdraget vid gift kvinnas taxering, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har fru Gärde Widemar frågat mig om jag är villig att skyndsamt igångsätta en översyn av förvärvsavrdraget i syfte att åstadkomma sådana ändrade bestämmelser att förvärvsavrdraget bättre motsvarar de faktiska merkostnader som åsamkas gifta kvinnor med förvärvsarbete utanför hemmet.

Jag har redan i huvudsak tillkännagivit min inställning till den fråga, som avses med interpellationen, i ett interpellationssvar till herr Hjalmarson i andra kammaren den 25 februari i år och i den debatt som i anslutning därtill uppkom.

Sedan omkring två månader pågår en utredning om en skattesänkning som är avsedd att kunna genomföras vid nästa års riksdag. I direktiven för utredningen angavs att denna allmänna skattesänkning, där tyngdpunkten bör läggas på de mindre inkomsttagarna, bör ta formen av en omarbetning av skatteskalorna. Utredningen skall icke behandla frågor som har betydelse för sambeskattningen av äkta makar.

I interpellationssvaret till herr Hjalmarson uttalade jag bl. a. följande: »När den skattesänkning, som jag hoppas skall bli resultatet av den nu igångsatta ut-

Ang. förvärvsavdraget vid gift kvinnas taxering

redningen, genomförts, bör närmare undersökas om möjligheter finns till ytterligare sänkningar av de direkta skatterna under den närmaste framtiden. Bedömes så vara troligt, bör man enligt min mening överväga om dessa icke i främsta rummet bör åstadkommas genom höjningar av ortsavdragen, så att dessa i större mån än nu kommer att motsvara vad som kan anses utgöra existensminimum. Övervägandena bör därvid inriktas på både de statliga och de kommunala ortsavdragen. Emellertid torde en höjning av sistnämnda avdrag — åtminstone om den skall vara av någon betydelse — icke kunna genomföras utan att kommunerna, därest ej särskilda åtgärder vidtages, får vidkännas en icke ringa höjning av utdebiteringen till kommunal inkomstskatt. Troligen får därför en höjning av de kommunala ortsavdragen åtföljas av en omfördelning av skatteinkomsten mellan stat och kommun genom höjda statsbidrag eller på annat sätt. Härav följer att denna fråga bör aktualiseras först sedan förslag framlagts om förenklade grunder för statsbidragssystemet för kommunerna.

I samband med övervägandena om höjningar av ortsavdragen bör också förvärvsavdragen omprövas både med hänsyn till storleken och till möjligheten att göra dem likartade vid statlig och kommunal beskattning.

Bortsett från denna fråga och från vad som kan framkomma som konsekvenser av höjningarna av ortsavdragen finner jag, såvitt f. n. kan bedömas, icke anledning föreligga att nu ånyo ompröva sambeskattningsfrågan, som får anses ha blivit i princip löst genom riksdagens beslut i ämnet år 1952.»

Med detta återgivande av vad jag yttrade i svaret till herr Hjalmarson anser jag mig ha besvarat också fru Gärde Widemars fråga.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Tyvärr kan jag inte säga att jag är

särskilt nöjd med svaret, som i stort sett endast är en hänvisning till ett interpellationssvar i annat ärende, som statsrådet lämnat i andra kammaren redan den 25 februari i år. Den långa tidrymd som förflutit sedan dess, gav mig anledning att tro, att statsrådet på nytt övervägde den fråga som jag velat aktualisera genom min interpellation. Innehållet i svaret visar emellertid, att anledningen till dröjsmålet uteslutande var att finansministern haft annat att syssla med. Tiden rider fort när det gäller skattefrågor, och det senaste provet på finansministerns fantasi och uppfinningsrikedom har förmodligen helt tagit hans tid i anspråk.

Det mest adekvata uttalandet från min sida med anledning av finansministerns svar vore väl att hänvisa till de uttalanden av herrar Hjalmarson och Ohlin i denna fråga, som finns återgivna i andra kammarens protokoll av den 25 februari. Eftersom vi dock fortfarande har tvåkammerssystem, anser jag att frågan bör sakligt behandlas även i denna kammar.

Till en början kan jag då med ledning av det som sagts och inte sagts av finansministern kort och gott fastslå — vilket måste vara av allra största intresse för Sveriges 1 007 172 sambeskattade män och kvinnor — att finansministerns intresse för att åstadkomma en rättvisare beskattning av sambeskattade medborgare är praktiskt taget obefintligt.

Min interpellation går icke in på principfrågan om sambeskattningsfrågan eller inte, utan syftar endast till en utredning om ett rättvisare förvärvsavdrag för de gifta kvinnor, som åsamkas merkostnader på grund av sitt förvärvsarbete utanför hemmet.

Det finns cirka 250 000 förvärvsarbeteande gifta kvinnor i landet, och flertalet av dem har direkta omkostnader för hemmets och barnens vård under deras bortovaro, kostnader som väsentligt överstiger det nu utgående förvärvsavdraget. Omkostnaderna har stigit i takt med penningvärdets fall och de prisstegringar på varor och tjänster som detta haft till följd. Enligt min uppfattning bör förvärvsavdraget betraktas som vilket an-

Ang. förvärvsavdraget vid gift kvinnas taxering

nat omkostnadsavdrag som helst för inkomstens förvärvande, och jag tycker att finansministerns försök att sammankoppla det med ortsavdragen är ganska långsökt. Det finns varken någon teknisk eller praktisk grund för en sådan hopkoppling. En höjning av ortsavdragen syftar till en generell skattelättnad, medan en höjning av förvärvsavdraget avser att åstadkomma en rättvis behandling av en speciell grupp skattebetalare.

Skattesystemets mål bör vara att skapa rättvisa mellan olika skattebetalare. Ur den synpunkten är det rimligt att begära att två familjer med lika inkomster — i ena fallet är mannen ensam inkomsttagare, i andra fallet båda makarna — bör ha rätt till samma standard. Om de skall få det, måste den förvärvsarbetande hustrun få ett avdrag för sina merkostnader på grund av förvärvsarbetet. Först då kan man tala om att de båda familjerna har samma skatteförmåga.

Vad är det då för hopp finansministern ger att få till stånd rättvisa mellan dessa familjer?

Frågan skjuts långt in i framtiden. Först vill finansministern göra en omarbetning av skatteskalorna och se vad det kan bli av dem. Sedan vill han titta lite närmare på ortsavdragen och se vad det kan leda till. Även tidpunkten för den reformen står alltså i vida fältet. Sedan, om det finns ytterligare utrymme för skattesänkning, kommer kanske förvärvsavdraget i tur.

Den lättnad för sambeskattade makar, som han här antydningssvis nämner, förefaller synnerligen avlägsen, och man har svårt att tänka sig en mera negativ inställning.

Finansministern sätter sig alltså över det krav på rättvisa, som kommer från denna stora grupp av skattebetalare. Dessutom bortser han helt från den långsiktiga skada, som kan uppkomma på arbetsmarknaden och därmed på hela vårt produktionsliv. Bristen på arbetskraft blir alltmera kännbar på de flesta områden, och det finns stora risker för att åtskilliga kvinnor skall tröttna på den dubbla ekonomiska bördan, som sambeskattningen och de ständigt stegrade

omkostnaderna utgör. Ett bibehållande av de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden är nödvändigt, och det skulle bli fullständig katastrof, om de alla skulle förverkliga hemmafruns ideal.

Det gjordes nyligen i en tidning intervjuer med direktör Kugelberg i Arbetsgivareföreningen, herr Strand i Landsorganisationen och överdirektör Curtman i arbetsmarknadsstyrelsen om vad som skulle hända om landets alla förvärvsarbetande gifta kvinnor övergick till hemarbete och dessutom de ogifta kvinnorna slutade sitt arbete vid giftermål. Kugelberg svarade: Det skulle vara förskräckligt! Strand sade: Jag vågar inte tänka på det! Curtman sade: Min spontana reaktion: det skulle gå åt skogen!

Det är alltså sådana uttalanden, som ansvariga personer på arbetsmarknaden faller inför den situation, som skulle bli följden om de gifta förvärvsarbetande kvinnorna skulle strejka på grund av den merbeskattning de blir utsatta för.

Jag beklagar djupt att finansministern inte har visat någon förståelse för de synpunkter jag nu framhållit, och jag kan bara sluta med en förhoppning att finansministern vill ta denna fråga under förnyad prövning, då den har en mycket hög angelägenhetsgrad för ett stort antal familjer.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Jag har all respekt för fru Gärde Widemars synpunkter i denna fråga, och jag skall inte heller reagera mot den karakteristik, som hon gav av min inställning till saken. Jag skall bara be att få lägga till rätta vad frågan egentligen gäller.

Förvärvsavdragen som en del i vårt sambeskattningssystem prövades ju år 1952. Det fanns en så stark samling kring den linje, som då genomfördes, att jag inte har ansett att det finns anledning tro att den har förändrats. Därför går jag ut ifrån att den avvägning, som skedde år 1952, står sig fortfarande. Men det är klart att man kan fråga, om de avdrag, som fastställdes år 1952, fortfarande bör vara gällande. Jag vill

Ang. förvärvsavrdraget vid gift kvinnas taxering

till det säga, att det är mycket sannolikt att det kan vara skäl att så snart det blir utrymme gå till en omprövning av denna fråga. Jag kan emellertid inte se bort ifrån att år 1952 prövades också frågan om ortsavdragens höjd, och skall man pröva det ena, skall man pröva det andra.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid att det i mitt svar inte finns någonting, som kan utgöra grundval för det påstående fru Gärde Widemar gjorde, att först kommer det och sedan kommer ortsavdragen och sedan kanske förvärvsavdragen. Jag har uttryckligen sagt, att förvärvsavdragen bör prövas samtidigt med ortsavdragen. Men fru Gärde Widemar anser att en prövning av förvärvsavdragen är viktigare än en prövning av ortsavdragen. Det motiveerar hon med att en höjning av förvärvsavrdraget ger en rättvisare behandling av en grupp skattebetalare. Jag frågar då: Ger inte justeringar av ortsavdragen också en rättvisare grund för beskattningen av en viss grupp skattebetalare, nämligen de som har de lägsta inkomsterna? Jag tror att det är så, och man skall därför inte påstå att den ena saken ger mera rättvisa än den andra.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag kan inte förstå, att finansministern tror, att den uppfattning, som riksdagen gav uttryck åt 1952, fortfarande är gällande. Det var ju så sent som den 24 november 1954 som riksdagen begärde, att Kungl. Maj:t skulle göra en översyn av reglerna för förvärvsavrdrag. Det tyder väl i alla fall på att det hänt någonting efter riksdagsbeslutet 1952. Det var riksdagens hemställan 1954 som föranledde min interpellation. Jag tyckte nämligen redan den 25 januari, att det gått alltför lång tid utan att det hänt någonting på detta område.

Sedan vill jag säga, att jag inte har gjort någon avvägning av vilken fråga som det är viktigast att lösa, frågan om ortsavdragen eller frågan om förvärvsavrdraget. Jag har sagt, att jag anser att

dessa frågor inte skall sammankopplas, de har nämligen inte någonting med varandra att göra. Jag tycker alltså att frågan om förvärvsavrdraget kan lösas alldeles separat. Den har inte alls samma storleksordning ekonomiskt sett som en höjning av ortsavdragen skulle ha. Det är vad jag velat framhålla.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Jag vet inte, om fru Gärde Widemar har någon kalkyl, som visar storleksordningen av en justering av förvärvsavrdraget upp till den gräns hon här ifrågasatt, nämligen full kompensation för den förvärvsarbetande kvinnans merkostnader. Om en sådan kalkyl finns, är jag övertygad om att den visar, att det här gäller en fråga av en sådan storleksordning, att den väl tål att tänka på.

Fru Gärde Widemar säger vidare, att en riksdagsskrivelse av 1954 visar, att riksdagen ändrat mening. Jag vet ganska väl hur riksdagsskrivelser kommer till; man är från majoritetens sida alltid så snäll, när det gäller att bära fram önskemål. Och att ett önskemål frambärs betyder sällan, att därmed någon majoritet i riksdagen är fastslagen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Givetvis har jag ingen kalkyl över vad det skulle kosta att höja förvärvsavrdraget till de verkliga omkostnaderna för inkomstens förvärvande. Det är en av de frågor som jag anser, att den av mig begärda utredningen bör utreda. Vad jag har begärt är en rättvisare lösning av beskattningsfrågan, för de familjer det här gäller, vilket skulle kunna åstadkommas genom en höjning av förvärvsavrdraget.

Jag förstår visst, att det kan stöta på svårigheter att få de faktiska kostnaderna avdragsgilla, men jag tycker att man kan få ett schablonavdrag, som mera motsvarar dessa kostnader. Det har tidigare från folkpartihåll framförts för-

Ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

slag om höjning av förvärvsavrdraget, men inte ens de i mitt tycke alldeles för små belopp, som därvid föreslagits, har finansministern velat ingå i diskussion om.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet SKÖLD, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Lundströms interpellation angående upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter, och nu yttrade:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Lundström till mig framställt följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig meddela kammaren huruvida vissa i interpellationen omnämnda avgifter kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts åtgärder i samband med behandlingen av de ännu kvarvarande skatteposter, avgifter och avgälder, som avses i 1948 års riksdags skrivelse nr 332, så att hela detta problemkomplex utredes samtidigt?

2. Om så icke är fallet, har herr statsrådet för avsikt att i annat sammanhang vidtaga några åtgärder med anledning av dessa särskilda avgifter och liknande pålagor?

I anledning härav får jag anföra följande.

De av herr Lundström närmast åsyftade avgifterna är dels vissa s. k. rekognitionsavgifter, vilka utgår till stiftelsen Danviks hospital vid överlåtelse av stiftelsen tidigare tillhöriga fastigheter, och dels vissa avgifter till nämnda stiftelse och borgerskapets änkehus i Stockholm, vilka åvilar sjöfarten i Stockholm. Den i interpellationen omnämnda riksdagsskrivelsen avsåg avskrivning av vissa äldre kronouppbördstitlar. De här ifrågakarande avgifterna är icke av samma slag eftersom de icke går in till statskassan utan till dessa särskilda inrätt-

ningar, och de torde icke kunna ifrågakomma för avskrivning i den ordning, som förutsattes i nämnda skrivelse.

Vad angår rekognitionsavgifterna har jag inhämtat att viss utredning rörande dessa avgifter för närvarande pågår inom justitiedepartementet. Utredningen har närmast föranletts av en framställning av justitieombudsmannen om att dessa avgifter skulle anmärkas i gravationsbeviset. Det är för tidigt att ännu ange om det kan visa sig lämpligt att vid utredningen på nytt överväga frågan om en avveckling av dessa avgifter. Beträffande avgifterna å sjöfarten i Stockholm vill jag nämna, att frågor rörande dessa avgifter i första hand handlägges inom handelsdepartementet. I en proposition till 1953 års riksdag uttalade handelsministern, att något skäl att nu avskaffa avgifterna icke torde föreligga. Uttalandet föranledde ingen erinran från riksdagens sida. Frågan har ånyo aktualiserats i handelsdepartementet genom skrivelse den 7 januari i år från Sveriges redareförening. I skrivelsen hemställes, att åtgärder måtte vidtagas för att befria sjöfarten från avgifterna. Framställningen är beroende på vidare prövning. Med det anförda anser jag mig ha besvarat de framställda frågorna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra mitt tack för svaret på interpellationen, och jag vill därtill foga min särskilda tacksamhet för att finansministern visat älskvärdheten att såväl i justitiedepartementet som i handelsdepartementet höra efter hur det ligger till med dessa frågor.

Det ärende som låg till grund för den ifrågakarande riksdagsskrivelsen gällde visserligen vissa kronouppbördstitlar, men i anslutning härtill hade herr Dickson väckt en motion beträffande vissa andra småavgifter, och den motionen innefattades också, såvitt jag förstår, i riksdagsskrivelsen. Detta var anledningen till att jag riktade min interpellation till finansministern, ty jag tänkte att de problem, som jag här dragit upp,

Ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

kanske skulle komma att behandlas i samma sammanhang.

När nu så tydligt inte blir fallet, kan man dock konstatera att båda de olika spörsmål, som jag har vidrört, faktiskt ligger under behandling i olika departement och att det alltså finns vissa utsikter att så småningom få en förändring i rådande förhållanden. Fastän dessa frågor — såsom framgår av interpellationssvaret — inte handlagts i finansdepartementet, i varje fall inte hittills, må det tillåtas mig att ändå framföra några synpunkter i själva saksprösmålet. Jag gör det med herr talmannens tillåtelse i förhoppning att synpunkterna kan komma fram även till de båda departementschefer, som för närvarande särskilt sysslar med dessa spörsmål.

Vad först beträffar de s. k. rekognitionsavgifterna verkar de ju synnerligen betungande för dem som drabbas härav. Det första fall jag kom i beröring med gällde en f. d. överkonstapel i ett litet samhälle utanför Stockholm. Han köpte hösten 1950 en villa med tillhörande trädgårds- och skogsmark, och den fastigheten var avsöndrad från en gård, som — vilket senare visade sig — en gång i världen legat under stiftelsen Danviks hospital. Priset var 25 000 kronor, och han trodde därmed att allting var klart. Efter ungefär ett år kom en räkning från Danviks hospital på 750 kronor, d. v. s. 3 procent på köpeskillingen. Det är att märka att denna avgift utgår inte bara på tomtvärdet eller själva markvärdet, utan även på fastighetsvärdet. Mannen vände sig till kamrern på Danviks hospital och protesterade men fick där veta att det inte var något att göra åt saken. Det hade förts upprepade processer om detta, och stiftelsen hade vunnit överallt.

Mannen, som hade en pension på omkring 500 kronor i månaden, tyckte att detta var ett kännbart slag. Det var ingenting att göra åt det hela utan han måste ut med pengarna. Ingenting om detta hade stått i gravationsbeviset, och säljaren hade ingenting sagt. Han förklarade efteråt att han själv fick betala denna avgift, när han köpte, och därför

tyckte han att det inte var något fel att den nye köparen också fick betala. Fastighetsförmedlingsfirman, som skötte om saken, sade ingenting eller kanske inte visste någonting om det — därom känner jag ingenting. I varje fall är det tydligt att när en sådan här extraavgift efter något år kommer, känns den mycket hårt. Nu stiger ju inte bara tomtvärdet utan framför allt byggnadskostnaderna. Vad som år 1950 var 750 kronor när det gäller en inte alldeles ny villa, är givetvis i dag mycket mer, särskilt om fastigheten är ny, då byggnadskostnaderna nu är synnerligen höga. Det kan alltså bli fråga om avsevärda belopp som kommer till själva köpeskillingen.

Nu meddelas i interpellationssvaret, att justitiedepartementet sysslar med frågan om att de avgifter det här gäller skall föras in i gravationsbeviset. Jag hoppas att detta blir av, därför att om så sker, vet ju köparen i varje fall vad han ger sig in på och kan således med detta förhållande för ögonen förhandla så att beloppet eventuellt dras av vid köpet eller så att det betalas av båda parter. Men jag tycker att man borde försöka gå vidare för att få hela detta gamla system avläst. Det har ju skett ett sådant försök förut. Det riktades nämligen en gång en interpellation till socialminister Lübeck om upphörande av dessa avgifter. Socialministern ställde sig då förstående till att man skulle göra någonting åt saken, och sedan gjorde landshövding Tiselius en utredning som gällde dessa avgifter för fastighetsägare i Nacka. Avlösningsförfarandet kom sedan att utvidgas till att gälla även andra kommuner.

Det måste emellertid ske under en snävt tilltagen period. Det hela skulle vara klart före den 1 juli 1934, och beslutet fattades våren 1933. Det är inte känt i vilken omfattning och hur effektivt man kungjorde denna avlösningsmöjlighet. Förmodligen kungjordes den ganska bra i Nacka, där så att säga upphovet till avlösningsförfarandet fanns, men det är tvivelaktigt om det skedde lika effektivt på andra håll. I varje fall lär det i dag finnas flera tusen fastigheter om-

Ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

kring Stockholm, som är belastade med denna avgift. Avgiften måste ju sägas vara så pass besvärande i dessa tider med stigande fastighetsvärden, att jag verkligen skulle önska att utredningen ledde till en ny framstöt för att få en avlösning till stånd och att denna kungjordes på ett sådant sätt att alla, som har belastade fastigheter, verkligen får reda på möjligheten till avlösning. Förra gången ställde sig avlösningen ganska dyrbar. Fråga är, om man vid ett förnyat försök inte borde ta hänsyn till fastighetsvärdens stegring och försöka sänka den procentsats som senast tillämpades.

Vad sedan angår avgifterna för sjöfarten — Danvikspenningarna och fattigpenningarna — så är det ju en väldigt sällsam historia med dessa avgifter, som utgått sedan medeltiden och som alljämt utgår. Handelsministern har inte velat vara med på att slopa dem. Han förklarade detta i en proposition till 1953 års riksdag, såsom framgår av interpellationssvaret, men jag kan inte finna någon motivering i propositionen till denna hans ovilja. Det skulle ha varit intressant att veta, vilka skäl det finns för att alljämt ha kvar dessa medeltida pålagor, som århundraden efter århundraden räknas om i nya och aktuella värden, något som ju senast skedde för tre — fyra månader sedan i den nya kungörelse som då utsändes.

Kommerskollegium har vid två skilda tillfällen krävt att dessa avgifter skulle avskaffas. Sjöfarten belastas bland annat också med avgifter till svenska kyrkan i London, och därvidlag föreslog kommerskollegium att man helt enkelt skulle på riksstaten taga upp ett belopp till denna kyrka i stället för avgifterna. Kommerskollegium föreslog samtidigt att fattigpenningarna och Danvikspenningarna skulle avskaffas, men sade, såvitt jag har kunnat finna, inte på vilket sätt avlösning skulle ske. I varje fall torde även den frågan böra föras vidare. Jag hoppas att man inom handelsdepartementet, när man nu skall syssla med den framställning som redarföreningen har gjort, kommer att göra någonting på allvar även åt den här saken.

Dessa små funderingar vill jag, herr talman, sammanfatta på följande sätt.

Jag hoppas att regeringen tar initiativ till nya förhandlingar om avlösning av rekognitionsavgifterna och att en sådan avlösningsmöjlighet bekantgörs så effektivt, att var och en som har en fastighet, belastad med sådana avgifter, får möjligheten till friköp klar för sig. Att avgiften skall införas på gravationsbeviset tar jag för givet.

Vidare hoppas jag att handelsdepartementet vid sin förnyade prövning av frågan måtte komma till den slutsatsen, att sjöfarten bör befrias från ifrågavarande pålagor mot lämplig kompensation till de berörda institutionerna. Skulle det härvid visa sig att finansministern — här lyckas jag således äntligen få med finansministern i min lilla reflexion — måste kopplas in, ber jag att få uttala det önskemålet att han framgångsrikt måtte bidra till att skapa förutsättningar för dessa medeltida avgifters avskaffande.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till lag om avstängning av domare.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 159, angående avgångsåldern för befattningshavare underkastade SPA-reglementet m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 165, med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.;

nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 maj 1952 (nr 317) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; och

nr 168, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1954 vid dess sjätte ordinarie möte fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14 § vattenlagen;

nr 177, med förslag till lag om socialhjälp, m. m.;

nr 179, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 2 juni 1950 (nr 262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; samt

nr 181, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående vissa laga skiften i Kiruna stad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 183, med förslag till lag om ändring i sjölagen, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 184, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 1 och 4 förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 185, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.; och

nr 186, angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid Stockholms tygstation m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 187, med förslag till lag om ändring i 19 och 20 kap. föräldrabalken, m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ny strandskoning i form av en stenkaiv vid »Puckeln» i Norrström.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 482, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl.,

nr 483, av herr *Hällgren* och herr *Svensson, Rikard*,

nr 484, av herr *Bergh* m. fl., och

nr 485, av herr *Björnberg*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 486, av herr *Holmqvist*,

nr 487, av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl.,

nr 488, av herr *Arrhén*,

nr 489, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl.,

nr 490, av herr *Bergvall* m. fl., och

nr 491, av herr *Sunne* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 492, av herr *Göransson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.; och

nr 493, av herr *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av ett andra program i den svenska rundradion samt anslagsbehovet för rundradioanläggningar under budgetåret 1955/56, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 494, av herr *Svensson, Axel*, och herr *Anderberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.; och

nr 495, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 11, 71 och 72, bankoutskottets utlåtanden nr 17 och 18, första lagutskottets utlåtanden nr 23—25, andra lagutskottets utlåtanden nr 26 och 27, tredje lagutskottets utlåtanden nr 13—16 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motion om ändrad ordning för beräkning av antalet elektorerna vid förstakammarval, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. prövningen av resningsansökningar

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ett särskilt resningsinstitut för omprövning av avdömda mål.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 161, av herr *Persson, Karl*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning

Ang. prövningen av resningsansökningar och förslag om ett särskilt resningsinstitut för begärd omprövning av förut avdömda mål.

Motionen hade hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hade motionen hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 161, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, KARL**, (bf):

Herr talman! Det är varken första eller andra gången som frågan om det svenska resningsinstitutet varit föremål för riksdagens behandling, och det blir efter allt att döma inte sista gången nu heller. Det är inte heller första gången som det i riksdagen ställs i tvivelsmål om det är lämpligt att högsta domstolen — som ju i regel är den dömande parten — är det lämpligaste organet att utöva befogenhet att pröva resningsansökningar.

Professor Lundstedt har interPELLERAT två gånger och motionerat minst en gång i denna fråga. Redan 1935 ifrågasatte han i en visserligen ej besvarad interpellation, om inte utöver högsta domstolen som resningsinstitut ett extra ordinarie remedium borde finnas till skydd för den enskilde mot sådana domar, som han givit exempel på i sin interpellation, varefter han i en motion 1937 föreslog, att jämte en utvidgning av möjligheter att erhålla resning även en särskild nämnd inrättades för att granska resningsansökningar. Även några år efter 1939, då en viss omorganisation skedde, har han i interpellation givit sitt missnöje till känna med det nuvarande resningsinstitutets verksamhet. Så sent som i fjol interPELLERADE herr Sten, varvid han ifrågasatte om det inte vore lämpligt med lekmannainslag i en särskild resningsnämnd. Även herr Osvald berörde i en interpellation i ett mycket aktuellt fall resningsinstitutet.

Jag skall inte beröra de rättsfall, som

Ang. prövningen av resningsansökningar

vid dessa interpellationer och motioner tagits som exempel på behövligheten av en reform på området. Bland dessa och andra fall under tidernas lopp är det säkerligen inte bara i ett litet fåtal, där allmänheten står förvånad och känner oro. Till dessa fall kan läggas ett antal andra fall, för vilkas del det dröjt ett tjugotal år och därutöver innan oskyldigt dömda har kunnat få upprättelse genom beviljad resning och ny friande dom. Man har åtminstone lätt för att dra den slutsatsen, att det måste förflyta så lång tid att högsta domstolen får en hel ny uppsättning innan den ändrar mening.

Jag erkänner villigt att det skall finnas starka — till och med mycket starka — skäl för att upphäva en redan avfattad dom. Därom är vi nog alla ense. Även om jag har den allra största respekt för högsta domstolens både juridiska och moraliska oantastbarhet, kan jag ändå inte komma ifrån att det är väl mycket begärt att den mänskliga opartiskheten skall kunna sträcka sig så långt att man erkänner, att man kanske ändå har dömt fel eller för hårt, låt vara från felaktiga utgångspunkter.

Nu vet jag att det från utskottets sida invändes, att enligt de 1939 ändrade reglerna och bestämmelserna föreskrives att vid behandling av resningsansökan, avseende av högsta domstolen meddelad dom, de ledamöter, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej får deltaga i resningsfrågans prövning, om domfört antal ledamöter ändå är att tillgå. Jag skall inte bestrida att detta jämte de ändrade reglerna i övrigt naturligtvis i någon mån inneburit en vidgad möjlighet till resning, vilket också framgår av den av utskottet redovisade statistiken. Kvar står dock att ledamot som tidigare dömt i målet kan, om än i undantagsfall, komma att tjänstgöra också vid resningsansökans behandling. För övrigt får man väl ändå se hela högsta domstolen som en kår med gemensamma prestigesynpunkter. Detta är ett mänskligt drag. Jag anser att det är att pressa den mänskliga rättrådigheten för hårt. Liknelsen är kanske inte fullt analog, men i andra sammanhang i såväl den

rättsliga som ekonomiska samhällsförvaltningen får alltid den avträda, som kan anses ha skada eller nytta av utgången. Jag vågar påstå, även om någon skulle dra på smilbandet, att rena prestigesynpunkter kan utöva lika stor press på en människa som sådana sakfrågor som faller under vanligt jäv, och detta kanske märks mera ju högre uppsatt en människa är, om jag får använda uttrycket.

Utskottet hänvisar till statistiken, och detta är nog gott och väl. Men det kvarstår ändå icke så få fall, där det åtminstone för allmänheten ser ut som om det är alldeles uppenbart att misstag begåtts, och det ser ut som om de dömda med nuvarande bestämmelser inte skulle kunna få upprättelse.

Det vore inte alldeles unikt för Sverige med ett särskilt resningsinstitut. Ett sådant finns sedan flera år tillbaka i Danmark, och det tycks fungera bra.

Utskottet vänder sig mot en detalj i min motion, där jag föreslår lekmanrepresentation i resningsinstitutet. Jag vet inte om man kan påvisa något fall i övriga sammanhang, där lekmannainslag har varit till skada. När utskottet skriver att de mål, som avses med en resningsansökan, ej sällan är av så omfattande och invecklad natur, att det måste erbjuda svårigheter för en person utan juridisk skolning att bilda sig en allsidig uppfattning av problemen, så måste vi ju komma ihåg att det inte gäller att döma i saken utan endast pröva, om det finns förutsättningar för en ny eller ändrad dom i målet som dessa lekmanrepresentanter enligt förslaget skola vara med och bedöma.

För övrigt vill jag påpeka att förslaget om lekmannainslag från min sida inte alls är bindande för frågan i övrigt. Det är endast en utredning jag har begärt och därefter förslag om ett resningsinstitut, som är helt frikopplat från högsta domstolen och som således helt förutsättningslöst går att fatta ståndpunkt i så ömtåliga frågor som resning i avdömda mål. Detta tror jag skulle helt och fullt täcka rättsmedvetandet hos det svenska folket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Jag ber att få börja med att uttrycka min synnerliga sympati för den allmänna inställning till rättsfrågorna varom den föregående ärade talarrens motion och även hans anförande nu vittnar. Jag betraktar det såsom varande av utomordentlig betydelse att rättsskipningen över huvud taget och inte minst den högsta rättsskipningen följes med uppmärksamhet och intresse samt ett kritisk och vaket öga av det svenska folket. Detta är ett uttryck för den anknytning till rättsordningen, som man måste önska hos folket i dess helhet.

Det är naturligt, om man på det viset följer vad som sker inom rättsskipningen, att missnöje, misstro och misstänksamhet då kommer att göra sig gällande. Det antyds i motionerna att sådant har yppats särskilt på senare tid. Detta är väl något av en felsyn — det är väl tvärtom på det viset att det ligger i rättsskipningens natur att den alltid följs av en mängd misstroende och kritik. Det har i alla tider sagts att domarna har dömt fel, att sanningen inte har blivit tillförlitligt utredd osv. Detta är någonting som hör till rättsskipningens natur, så går det alltid och allestädes.

Jag vill tillägga en sak. Det hör också till rättsskipningens natur att det ibland döms fel, och detta kanske inte så alldeles sällan. Jag är som jurist särskilt angelägen att stryka under detta, ty jag möter ofta den besynnerliga föreställningen från icke-juristers sida, att jurister skulle slå vakt om sin heliga konst och försäkra svenska folket att rättvisan är ofelbar. Varje förnuftig människa inser ju att rättsskipningen är lagd i händerna på fattiga, syndiga människor, framför allt på ofullkomliga människor, som inte alltid har möjlighet att träffa det rätta. Det uppstår svårigheter redan på den grund att det mänskliga förståndet och den mänskliga uppfattningsförmågan är begränsade, och det är svårt

Ang. prövningen av resningsansökningar också därför, att det finns så mycket i vår lagstiftning, som lämnar utrymme för olika meningar om tolkningen. Om t. ex. den ärade motionären vore litet mera orienterad — det är naturligt att han inte är det — i den diskussion som oavslutligen förs i juristkretsar om domstolarna och deras avgöranden, skulle han finna otaliga belägg för att den ene juristen säger om ett avgörande av en annan jurist, att det där var gallet, det stod i strid med lagen. Det tillhör juridikens vanliga samtalsämnen, att vi på det viset kritiserar varandra, och ingen få inbilla sig att detta skrå, med dess livliga inbördes diskussioner, skulle hålla på rättsskipningens utslag såsom under alla omständigheter de riktiga.

Nej, jag har med detta velat understryka, att vi får räkna med den mänskliga ofullkomlighet som vidlåder allting.

Då är det bara fråga om att ordna på det viset att man har de största möjliga utsikterna till att det inte blir fel. Vi får lägga det sista avgörandet i händerna på sådana, hos vilka man har de bästa utsikterna till att det blir ett riktigt resultat. Detta är uppgiften. Här gäller det att bedöma resningsfrågor. Låt oss inte förbise att sådana kan vara utomordentligt kinkiga att avgöra. Jag vet inte om kammarens ledamöter har läst — den ärade motionären sade intet klart därom i sitt yttrande — de utomordentligt invecklade och svårbedömda grunder som lagen anför för resningsbeviljande. Det är fråga om bedömande av nya grunder som kommit fram, ny bevisning som framkommit, och det ena med det andra i den stilen. Märk väl, det är inte fråga om något allmänt skälighetsbedömande, om man tycker att det vore rimligt och billigt att en person skall få sin fråga prövad en gång till. Utan vi är ju ense om, herr Karl Persson, att det gäller att bedöma huruvida i ett visst fall rättegångsbalkens regler skall tillämpas så att resning ges eller inte.

Då har vi hållit oss till vad vi har tyckt vara bäst, nämligen den högst kvalificerade juridiska sakkunskapen. Den

Ang. prövningen av resningsansökningar

kan vara ofullkomlig, men jag vet inte hur vi skall kunna komma längre. Motionären gjorde stor affär av det förhållandet, att det kan inträffa att ett justitieråd kommer att avgöra en ansökan om resning i ett mål, där han själv har dömt. Ja, det kan förekomma. Men när kan det förekomma? Jo, bara för såvitt det inte finns fem andra justitieråd som kan sättas till att döma i målet. Det skall gå bra långt innan ett så besynnerligt fall kan inträffa, då vi har 24 justitieråd och kretsen för övrigt undan för undan förnyas. För att det skall inträffa måste det vara fråga om en man, som bombarderar högsta domstolen med resningsansökningar och får dem prövade gång efter annan med negativt resultat. Han kan då möjligen råka ut för att vid prövningen av den femte eller sjätte ansökningen deltar ett justitieråd som tidigare varit med om domen. Den risken tror jag inte att vi skall överdriva.

De där föreställningarna — som herr Karl Persson också var inne på — om någon sorts kollegial prestigesympunkt ter sig för mig som jurist, medveten om hur meningarna bryter sig jurister emellan och hur föga benägen den ene är att slå vakt om vad den andre sagt, som rena hjärnspöken.

Så kommer jag till den nya metoden. Man skulle sätta in lekmän i stället. Herr Karl Persson åberopade tidigare förslag i samma riktning. Vi skall dock komma ihåg, herr Karl Persson, att intet förslag har varit så radikalt som det som han nu för fram och som innebär att resningsavgörandena skall läggas hos en nämnd, där majoriteten är lekmän. Om detta förslag vill jag för den första upprepa, att resningsavgöranden kan vara bland de kinkigaste juridiska spörsmål som man gärna kan tänka sig. Kammarerna hade för någon vecka sedan anledning att pröva en fråga om lekmannelements användande i rättsskipningen. För mig är nu ingenting kärrare än den svenska tradition, enligt vilken lekmän deltar i rättsskipningen. Vi kom dock till det resultatet — och det tycker jag var ofrånkomligt — att lekmän har sin naturliga användning i underrätterna. Men kam-

maren konstaterade så gott som enhälligt, att lekmanrepresentation inte är praktiskt lämplig och genomförbar i överrätterna. Vad som gällde där gäller i än högre grad det som nu är ifrågasatt.

Man kan också peka på praktiska svårigheter. Var skall vi få de lekmän, som skall kunna tränga igenom de stundom fantastiskt omfattande resningsfrågor som föreligger? Var skall vi få dem som kan bibehålla sin egenskap av lekmän under detta oerhört omfattande arbete? Här har nu kanske motionären ett svar: »Det är inte meningen, att samma personer skall syssla med dessa saker, utan vi skall ta ut dem allteftersom de kan vara lämpade härför.» Men då uppger vi det som är det allra viktigaste i hela resningsväsendet, nämligen att det skall vara konsekvens och sammanhang i det. Och hur skall det gå till att utvälja dessa lekmän med hänsyn till deras lämplighet att handlägga särskilda mål? Är det verkligen meningen att vid behandling av en resningsansökan någon, t. ex. Kungl. Maj:t, skall bland de sju miljonerna medborgare här i Sverige — eller kanske ur en förut uppgjord lista — välja ut någon som man tycker är lämpad att avgöra just herr A:s resningsansökan? Hur vill motionären förebygga det godtycke i bedömningen, som i sådana situationer ligger snubblande nära?

Jag får säga till motionären, att jag respektar hans strävan. Men vi måste ändå till sist acceptera den mänskliga ofullkomligheten och stanna vid att någon instans måste bli den sista. Pondera att motionären finge sin ordning genomförd, vad hade han då för anledning att tro att allmänheten skulle hälsa dessa tillfälligt inkallade herrars avgöranden med större förtroende än det som efter hans mening nu ägnas åt högsta domstolens avgöranden? Vad finns det för anledning att anta, att inte kritiken kommer att bli ännu mycket starkare emot dessa herrar? Är det inte med andra ord så, att vi en ganska kort tid efter genomförandet av förslaget ställs inför frågan om att iurätta ett nytt organ, lämpat att överpröva de avgöranden som träffats av lekmannen?

Om förbättrad kameral revision inom statsförvaltningen

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska textilforskningsinstitutet m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till lärarhögskolan i Stockholm;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbättrad kameral revision inom statsförvaltningen

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion om åtgärder för en förbättrad kameral revision inom statsförvaltningen.

I en inom första kammaren av herr Göransson väckt motion (I: 339) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om åtgärder i syfte att inom statsförvaltningen få till stånd en förbättrad kameral revision.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 339 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr Sunne, som dock ej antytt sin mening.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Eftersom jag vid detta utlåtande har fogat en blank reservation skall jag med anledning av denna be att få säga några ord.

I den motion det här gäller har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om åtgärder i syfte att inom statsförvaltningen få till stånd en förbättrad kameral revision. Utskottet har tolkat motionen så, att det närmast är en ökning av riksräkenskapsverkets revisionspersonal och därmed också en ökning av effektiviteten i granskningsarbetet, som är motionens syfte. Jag tror att denna tolkning också är riktig.

Vidare säger utskottet, att det givetvis är av vikt, att den kamerala revisionen inom statsförvaltningen kan genomföras så effektivt och ändamålsenligt som möjligt och med härför erforderlig utrustning i personellt hänseende. Av vad som framföres i motionen framgår, att riksräkenskapsverket på grund av personalbrist i vissa fall inte medhunnit en fullt tillfredsställande granskning. I sitt utlåtande säger också riksräkenskapsverket, att större personaltillgång skulle underlätta en mera fullständig kontroll av räkenskapsmaterialet, men med hänsyn till besparingsdirektiv har ämbetsverket icke påyrkat någon personalförstärkning. Frågan är väl i detta fall, om det för statsförvaltningen, med dess ständigt stegrade mängd av granskningsmaterial, har inneburit någon besparing att riksräkenskapsverket under en följd

Ang. näringslivets lokalisering

av år inte förfogat över tillräcklig arbetskraft. Mig synes det som om denna brist med det allra snaraste borde avhjälpas.

Då utskottet emellertid inte har velat bifalla motionens yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t, har jag bara velat göra dessa erinringar då jag sympatiserar med motionens yrkande. Med hänsyn till frågans nuvarande läge har jag, herr talman, inte velat framställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. näringslivets lokalisering

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående näringslivets lokalisering.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 152 i första kammaren av herr *Andersson, Birger*, och herr *Pettersson* samt nr 191 i andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Varberg och *Odhe*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1956 års riksdag i överensstämmelse med vad i motionerna förordats.

I motionerna hade bland annat påkallats åtgärder i anledning av den alltmer växande koncentrationen av industrien till ett fåtal större städer.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I:152 och II:191 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Frågan om näringslivets lokalisering har länge varit föremål för offentlig debatt. På kommunala konferenser, i pressen och inte minst här i riksdagen har röster ofta höjts för att myndigheterna på ett verksamare sätt än nu skulle ges möjligheter att ta itu med alla de problem som storstädernas allt hastigare tillväxt och landsbygdens,

och därmed vissa småstäders, fortgående avfolkning medför. Ingen kan nämligen förneka, att industrilokaliseringen är en samhällets angelägenhet, att frågan om industriens lokalisering är ett så allvarligt samhällsproblem, att det inte kan och inte får vinkas bort.

Då riksdagen 1952 beslöt vissa åtgärder beträffande industrilokaliseringen, resulterade detta i att det inom arbetsmarknadsstyrelsen inrättades en lokaliseringsbyrå. Dess uppgift blev av rådgivande natur. Verksamheten skulle dessutom ha försökskaraktär. I tre år har nu denna rådgivande försöksverksamhet pågått. Då man nu har möjligheter att något så när bedöma resultaten, måste man tyvärr konstantera att det i och för sig målmedvetna och energiska arbete, som lokaliseringsbyrån utfört, inte gett de resultat man förväntat. De reella möjligheterna att hävda samhällets intresse i lokaliseringsfrågorna har saknats.

I den motion vi nu behandlar föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till 1956 års riksdag, syftande till att ge myndigheterna medel i sin hand att på ett verkställbart sätt än nu kunna ta itu med lokaliseringsfrågorna och därmed också hejda eller minska takten i storstädernas expansion.

Bankoutskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka motionen. Detta är ju intet unikt. Motionärer röner ju ofta ödet att se sina önskemål förkvävda av hårdhärtade utskott! Men enligt mitt sätt att se på den fråga det här gäller har bankoutskottet varit alltför ödmjukt inför remissinstanserna och för mycket bergtagits av den gamla, till intet förpliktande sentensen »vänta och se». Bankoutskottet anser nämligen att »ytterligare erfarenheter av lokaliseringsverksamheten bör avvaktas innan frågan på nytt omprövas». Denna väntan kan dock medföra ytterligare skadeverkningar. I vårt hastigt expanderande samhälle står varken tiden eller den industriella utvecklingen stilla. De största städerna växer oavbrutet. Småstäder och landsbygd tunnas ut allt mer och mer. Sociala

och ekonomiska problem tornas upp i takt med den befolkningsmässiga omflyttningen. Åtskilliga kommuner ute i landet ställs inför ytterst allvarliga problem. Det gör även storstädernas kommunalmän. Stockholms kommunikationsbekymmer är ett talande skolexempel.

Vid den i mars här i Stockholm av kommunaltekniska föreningen anordnade stadsbyggnadsveckan behandlades bl. a. saneringen i våra städer. Därvid kom man även in på lokaliseringsfrågorna. Upptakten gavs av socialminister Sträng i dennes öppningstal, vari han på tal om saneringen bl. a. yttrade: »Om rimliga villkor skall kunna bjudas städernas innevånare i avseende på snabba och bekväma kommunikationer mellan bostads- och arbetsplats kan en för stark koncentration av arbetsplatserna omöjliggöra en önskvärd utveckling. Av bland annat detta skäl kan det visa sig nödvändigt att samhället erkännes en vidgad rätt att bestämma var företagssamhet av olika slag skall bedrivas.» Till detta socialministerns yttrande ansluter jag mig oförbehållsamt.

Detta, att samhället skulle få större möjligheter att medverka i fråga om näringslivets lokalisering, är för övrigt intet uppseendeväckande. Av uppgifter i tidningarna har framgått, att man i både England och Frankrike gett myndigheterna just de befogenheter, som vi motionärer hemställt om. Att sådana befogenheter kan vara av nöden finns det alltför många exempel på. Att det inte är bra som det nu är erkännes indirekt till och med av Sveriges industriförbund, då det i sitt remissvar skriver, att »produktionsrådet avser att i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen intensifiera sin verksamhet». Det faktum, att industriens produktionsråd och arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå skall intensifiera sin verksamhet är i och för sig glädjande och värt en vårlig blomma, men så allvarligt som lokaliseringsproblemet är och så angeläget, som det är att förhindra en fortsatt våldsam expansion av storstäderna och en befolkningsmässig utarmning av småstäder och landsbygd med alla skadeverkningar det-

Ang. näringslivets lokalisering

ta medför, måste den nuvarande försöksverksamheten med enbart rådgivning bytas ut mot verksammare medel. Därför är det på tiden att riksdagen ånyo får ta itu med problemet och se till vad som kan göras för att lösa en för samhället så viktig angelägenhet, som frågan om näringslivets lokalisering.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr I: 152.

Herr SUNDVIK (s):

Herr talman! Jag ber att få understryka vad motionärerna framhållit i denna fråga, nämligen att industriens lokalisering har fått allt större aktualitet under de senaste åren. Bankoutskottet har inte mindre än sex motioner att yttra sig över till årets riksdag i denna fråga, trots att föregående års riksdag gjorde vissa uttalanden beträffande näringslivets lokalisering med anledning av en partimotion från bondeförbundet.

På alla orter i landet vill man ha industri och nya företag till sina bygder. Byggnadsplaner upprättas för att ta emot nybyggnationer. Jag såg en uppgift häromdagen, att om dessa planer skulle genomföras, skulle landets befolkning öka med 40 miljoner.

Samhällslivet är ju, såsom den föregående talaren sade, stätt i ständig omdaning. Genom uppfinningar och forskning får man nya maskiner och nya material, som slår ut de gamla. Nya transportmedel och kommunikationer medverkar till att det blir mera lönande att flytta en tillverkning till en plats, där kanske råvaror och arbetskraft är mera lättillgängliga. För en ort som drabbas av att en industri lägges ned, blir det som regel svårt.

Under den tid jag deltagit i den kommunala verksamheten i min hemkommun har ej mindre än tre sågverk lagts ned där. Senast 1948 lades ett sågverk ned. För dem som blev arbetslösa därigenom har kommunen inte haft några bekymmer. Den goda tillgången på arbete i den öppna marknaden har gjort att dessa arbetare fått sina inkomstför-

Ang. näringslivets lokalisering

hållanden betydligt förbättrade i jämförelse med den tid då de arbetade inom sågverket. För dem som blev arbetslösa efter de två tidigare nedlagda sågverken var det helt annorlunda. Samhället hade inte då möjligheter att ingripa på samma sätt som kunnat ske under senare år.

Genom en aktiv kommunalpolitik kan man dock påverka lokaliseringen. Genom att förvärva lämplig tomtmark och förse den med vatten och avlopp samt goda kommunikationer kan bevisligen en hel del göras.

I de remissvar, som inkommit till utskottet med anledning av motionen, påvisas att någon utbyggnad av den industriella verksamheten här i Stockholm knappast har kommit till stånd under de senaste åren. Vad som skett är en utbyggnad av serviceverksamheten till tjänst för den befolkning som bor här i Stockholm. Att Stockholm växt ut på sätt som ej är lyckligt och ändamålsenligt ser man bevis på då och då, när man vistas här i Stockholm. Stockholm verkar på de flesta såsom en sockerbit på flugorna — alla samlas omkring den. Jag fick ett exempel härpå föregående vecka. I Stockholm finns 600 arkitekter. Ute i landet är det brist på arkitekter, varför vi får lov att anlita arkitekter i Stockholm. Jag besökte ett arkitektkontor här i förra veckan. Där var anställd en arkitekt, som till nyligen haft ett kontor på Gotland. Han hade nu upphört därmed och tagit anställning på detta arkitektkontor i Stockholm. Han framhöll att det var så lätt att arbeta här i Stockholm i förhållande till ute i landsorten. Han anförde ett exempel därpå. På sitt kontor på Gotland höll han på att projektera ett större hyreshus. I det skulle en hiss inmonteras. Men han måste ha vissa uppgifter om denna hiss från en speciell firma här i Stockholm. Han fick vänta på besked härifrån i två månader. Sedan han kommit till Stockholm har han sysslat med samma arbete, men här får han de uppgifter som han behöver på två dagar. Han framhöll att det ur många olika synpunkter var lätt att arbeta här i

Stockholm på grund av att det fanns specialister på många områden och på grund av att de statliga myndigheterna var lätt tillgängliga.

Nu säger motionärerna att arbetsmarknadsstyrelsen inte har några andra medel i sin hand för att få en förbättring till stånd på detta område än rådgivning. Men vi har ju byggnadsregleringen, som man kan tillgripa i vissa särskilda fall. Nu vill motionärerna att regeringen skall komma med ett förslag till skarpare åtgärder i fråga om lokaliseringspolitik. För min del måste jag säga att jag i alla fall tvivlar på att det är lyckligt att dirigera en verksamhet till en viss plats, därest det inte finns förutsättningar för verksamheten på den platsen. Jag tror att det, såsom remissinstanserna framhållit, är lämpligt att den nuvarande verksamheten får bedrivas något längre tid, så att vi får mera erfarenheter än vi nu har.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar är mycket betydelsefull och har samband med de frågor som kommer omedelbart efter denna på föredragningslistan, varför jag ber att få säga några ord.

Sveriges industriförbund ger i sitt yttrande över motionerna uttryck åt den meningen, att hittills praktiserade former för industriens lokalisering har gett goda resultat ur såväl samhälleliga som företagsekonomiska synpunkter. Jag vill inte göra mig skyldig till någon överdrift genom att påstå, att den hittills bedrivna lokaliseringspolitikens överlag skulle ha varit av ondo för samhället som sådant. Faktum är dock att den primärt drivande kraften hittills när det gäller företagens lokalisering har varit de företagsekonomiska synpunkterna, eller omskrivet den profit som företagarna har ansett sig kunna erhålla genom att lägga företagen där eller där. Har de synpunkterna sedan sammanfallit med

Ang. näringslivets lokalisering

nyttan för det allmänna, har man kvickt noterat det som ett bevis för omtanke om det allmännas bästa.

Jag har fått det intrycket att motionärerna har byggt upp sin argumentering på ett sätt som underlättat för Industriförbundet och andra att slingra sig undan. Motionärernas huvudargument, som jag fattat det, har varit att man inte i så stor utsträckning som för närvarande bör koncentrera industrierna till storstäderna. Härpå svarar såväl arbetsmarknadsstyrelsen som Industriförbundet, att industribefolkningens relativa andel av befolkningen i storstäderna har ökat mindre än i andra orter i landet. Med detta konstaterande anser dessa båda remissinstanser att temat är uttömt, och därmed har man också byggt upp motiveringen för avslag på motionerna. Men låt oss se problemet även ur andra synpunkter. Då finner vi att hela landsdelar uppvisar skandalartade förhållanden i fråga om näringslivets utbyggnad. Och märk väl, även detta har med lokaliseringspolitik att göra. Hur är det i Norrland, för att ta ett enda exempel? Har de samhälleliga synpunkterna där fått spela någon större roll när det gäller de enskilda företagens lokaliseringspolitik?

Jag skall i detta sammanhang inte ingå på någon diskussion om förhållandena i Norrland, ty den frågan kommer ju upp senare här i dag, men jag vill ändå göra ett par påminnelser.

Under årtionden motsatte sig den s. k. privata företagsamheten tillkomsten av Norrbottens järnverk. Samma instanser har sedan försökt att begränsa produktionsprogrammet vid Norrbottens järnverk och har även lyckats med den uppgiften. Jag erinrar om riksdagsdebatten här i kammaren i fjol vår beträffande Norrbottens järnverk.

Jag vill vidare erinra om att det redan i slutet av 1940-talet förelåg praktiskt taget fullt färdiga kalkyler för att få till stånd en superfosfatfabrik i Norrbotten. Dessa handlingar underställdes arbetsmarknadsstyrelsen och regeringen. Men regeringen gav tillstånd åt superfosfatkoncernen att bygga en superfosfat-

fabrik i Norrköping i stället. Jag har i dagarna i pressen sett att man nu är i färd med att uppföra ytterligare en ny superfosfatfabrik i Uddevalla. Om de statliga myndigheterna hade velat uppträda hårdare i detta fall och tillgodose Norrlands intressen, hade det väl varit på sin plats, att de hade klart sagt ifrån att den superfosfatfabrik, som var aktuell i slutet av 1940-talet, skulle ha förlagts till någon plats i Norrland.

I arbetsmarknadsstyrelsens yttrande över motionerna heter det bl. a.: »Ofta måste emellertid sökandens argumentering för önskad lokalisering accepteras.» Med nio ord har man härmed från arbetsmarknadsstyrelsen gjort klart, hur hjälplös man står inför detta problem. Man kan föreställa sig bilden. Bolagens representanter kommer upp till arbetsmarknadsstyrelsen, presenterar ritningarna till en ny fabrik eller verkstad, redogör för produktionens storlek, marknadsundersökningar, största konsumtionsområde, bästa kommunikationer och så vidare. Sedan säger de att företaget vill bygga den nya fabriken på den eller den orten, och får man inte bygga där, blir det inget bygge av, förklarar man. Direktörerna i arbetsmarknadsstyrelsen må hicka och klia sig håret så mycket de vill, men de tvingas ändå att falla undan och medge att den nya fabriken får uppföras på den av företagen önskade orten. Om vi på denna punkt skall kunna få till stånd en förändring och genomföra en bättre lokaliseringspolitik, får de statliga myndigheterna inte på detta sätt uppträda med silkeshandskar på händerna. På det sättet kommer det att bli så länge privatkapitalet härskar. Något kan väl göras i en del fall även under nuvarande samhälleliga förhållanden — det vill jag understryka — men i allt väsentligt blir det kapitalets vilja som kommer att segra när det gäller lokaliseringpolitiken. En förnuftig och för hela samhället gagnelig lokaliseringspolitik kan endast effektivt genomföras när samhället i sin hand har de avgörande produktionsmedlen.

Industriförbundet säger i sitt yttrande

Ang. näringslivets lokalisering

över motionerna också något förnuftigt, och jag vill citera ett avsnitt, där det heter: »Vill man från samhällets sida föra en mer aktiv lokaliseringspolitik, synes det ligga betydligt närmare till hands att genom positiva åtgärder i form av förbättrade kommunikationer etc. öka förutsättningarna för industriell verksamhet i de områden, där en expansion av näringslivet av samhällsekonomiska och sociala skäl anses vara särskilt motiverad.» I huvudsak är det riktigt, när man säger att utbyggnaden av kommunikationerna spelar en mycket stor roll när det gäller att genomföra en god lokaliseringspolitik. Men jag vill i sammanhanget också säga: Kom nu ihåg detta, ärade nejsägare till allt som heter fortsatt utbyggnad bland annat av järnvägsnätet i Norrland!

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens inlägg och den rådgivning han har presterat vill jag bara säga, att motionärerna inte endast har tänkt på storstäderna kontra småstäder och dylika samhällen utan även på planeringsfrågan i stort. Att vi tagit storstäderna som exempel på hur det icke skall vara, är närmast därför att det är det mest markanta exempel man kan finna.

Vad sedan gäller herr Sundviks inlägg vill jag bara framhålla, att när utskottet hänvisar till vad remissinstanserna sagt har man bitit sig fast vid att byggnadstillståndsgivningen skulle vara det verk samma medel, vilket skulle kunna användas vid näringslivets lokalisering. Men det är ju så, att det icke visat sig vara till fyllest. Det sägs ju i vart fall i arbetsmarknadsstyrelsens remissvar, att när lokaliseringsbyrån kopplas in på ett ärende och skall ge råd, har ofta planeringen gått så långt att rådet kommer för sent. Det finns icke någon möjlighet till återvändo.

Det är därför vi motionärer har ansett, att myndigheterna borde få mera verk samma medel i sin hand, som skulle kunna möjliggöra för mindre orter, orter

med ett outvecklat näringsliv, att få del av utbyggnaden av industrien i dagens samhälle.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Eftersom jag hade nöjet och äran att vara med i utredningen om industriens lokalisering för några år sedan ber jag att få säga några ord.

Inom utredningen gjordes mycket ingående undersökningar om detaljer, som sammanhänger med denna fråga, men det slutresultat, som vi kom till, var sådant att vi inte ansåg oss kunna förorda någon centraldirigering. Det berodde kanske i sin tur på att vi ansåg det knappast möjligt, i varje fall i dåvarande situation, att framlägga något sådant förslag. Man kan inte tvinga en enskild människa, man kan inte tvinga ett företag att lägga sin industri, sin verkstad på den eller den platsen, om de själva inte vill det. Därför rekommenderade vi att man i varje fall under en övergångsperiod skulle försöka med denna s. k. allmänna rådgivning, och jag måste här betyga, att jag tror att framför allt arbetsmarknadsstyrelsen men även byggnadsregleringen i regeringen i de flesta fall har lyckats mycket bra med dessa spörsmål. Men det är som det har sagts: man kommer med färdiga ritningar och man har kanske redan köpt tomt o. s. v. Då är det ju mycket svårt att försöka ändra på byggnadsgången. Men, herr talman, det hindrar inte att man måste se på denna fråga realistiskt, precis som den är.

Jag skulle kunna understryka det mesta av vad herr Birger Andersson här sagt. Jag anser detta vara ett mycket stort problem, som Sveriges riksdag icke kommer undan att förr eller senare ta på med stort allvar. Det kan inte få gå på det sättet, att många av våra småstäder och många av våra landskommuner uttunnas undan för undan, så att det där blir en mycket stor procent folkpensionärer kvar.

Jag vet att det från olika håll, inte minst i Norrland, har framförts överdrifter. Det råder en viss romantik för

vissa områden. Något sådant vill jag för min del inte vara med om, utan man måste se på denna sak som den är. När vid då vet att vissa företagare inte vill anlägga industri, exempelvis ett dotterföretag eller en ny industri, på den eller den platsen, där det ur allmänna synpunkter kunde vara riktigt att förläggningen sker, frågar man sig, vilka möjligheter Sveriges riksdag har, när vi står i den situationen. Om vi vill bibehålla dessa orter, om vi anser att det ur olika synpunkter är nödvändigt att det finns människor bosatta i dem — och det tror jag vi gör allesammans — ser jag, herr talman, ingen annan utväg än att staten respektive kommunerna i högre grad än tidigare ger sig in på detta problem och startar företag. Jag har inte kunnat finna någon annan utväg. Vill inte våra företagare hjälpa till på detta område, då har vi bara den möjligheten kvar.

Här har tidigare nämnts ett yttrande av Industriförbundet beträffande kommunikationerna, och de är i detta sammanhang ytterst viktiga. Också jag måste fråga mig, om den högra handen här vet vad den vänstra gör. Om man godkänner järnvägsstyrelsens uppfattning att järnvägsbyggenas tid är förbi, ja, då tror jag att ganska många orter här i landet får avskriva varje förhoppning om att någon industri skall förläggas dit. Men jag hoppas att det inte är järnvägsstyrelsen ensam som bestämmer om den saken här i landet, utan att Sveriges riksdag också må få ha något ord med i laget. Det är av mycket stor betydelse om man kan få drägliga kommunikationsförhållanden ute i de olika orterna, men går vi på den linjen att varje delbana skall bära sig för sig, då är jag övertygad om att många orter, inte bara i Norrland utan även i andra delar av landet, kommer att bli lämnade åt sitt öde.

Jag för min del skulle vara mycket tacksam, om departementschefen ville ta en ordentlig funderare på dessa ting. Jag måste säga, herr talman, att vi av ren självbevarelsedrift är nödsakade att se till att någonting sker på detta om-

Ang. näringslivets lokalisering
råde. Jag vill inte skära alla företagare över en kam; jag vet att det finns företagare som har djup förståelse för dessa synpunkter, men det är tyvärr inte alla. Skall vi kunna rädda de hotade orterna, då måste någonting göras. Det duger inte att bara vänta och se. Ingenting kommer från ovan i det här fallet, utan det beror av mänskliga insatser om någonting skall ske.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Koncentrationen av näringslivet och bebyggelsen till storstäderna under de senaste årtiondena och den samtidiga avfolkningen ute i glesbygderna och de mindre städerna och tätorterna har börjat alltmer uppmärksammas både här i riksdagen och anorstädes. Eftersom vårt parti under många år har pekat på dessa problem och sökt få effektiva motåtgärder till stånd, är det ur vår synpunkt bara glädjande om intresse nu visas från olika håll för att komma till rätta med dessa problem.

I dag torde man på alla håll inse att koncentrationen framför allt till storstäderna medför problem. Man behöver inte bara tänka på kommunikations- och planeringsproblemen, utan man kan också peka på de sociala problemen. Med hänsyn till den senaste militärtekniska utvecklingen är det också frestande att peka på att en vätebomb skulle kunna ha en oerhörd inverkan på vårt folks motståndskraft, om den utan förvarning fälldes över huvudstaden och Storstockholm, där ungefär en sjundedel av landets befolkning bor. Civilförsvarsstyrelsen och försvarsstaben har för en tid sedan till regeringen överlämnat en promemoria, där man uttalar att det ur beredskapssynpunkt är önskvärt att man i ett allvarigare läge kan undgå att ha mer än 15 000 invånare i de olika tätorterna och att man borde försöka nedbringa t. ex. Stockholms befolkning till ungefär 50 000. Detta ger ju anledning till åtskilliga reflexioner, om den hittillsvarande samhällsutvecklingen varit den

Ang. näringslivets lokalisering

riktiga. Jag tror att man utan vidare får säga sig, att felet är att statsmakterna inte för länge sedan gått in för en mera aktiv politik med syfte att i någon mån hejda strömmen till de stora städerna.

När man nu tar upp frågan om en omprövning av de lokaliseringspolitiska medlen, närmast för att i reglerande riktning hindra en ökad tillväxt av storstäderna, så vill jag först påminna om att det problemet togs upp i bondeförbundets partimotioner i fjol, men att bankoutskottet då hade den uppfattningen, såsom var och en kan se av det föreliggande utlåtandet, att omprövningen borde anstå någon tid, tills ytterligare erfarenheter av lokaliseringspolitiken vunnits.

Jag vill för min del gärna säga, herr talman, att jag inte är främmande för att utvecklingen kommer att ställa oss inför bestämda krav på att man från samhällets sida får så att säga ingripa mera aktivt, i reglerande riktning, än man hittills har gjort. Men, herr talman, jag vill samtidigt säga att om man skall gå regleringens väg skall man också göra en någorlunda rimlig avvägning mellan åtgärder som vidtas i reglerande riktning och som vidtas i mera positiv riktning. Jag tycker inte att det är rimligt att man går långt när det gäller att reglera företagens möjligheter att utveckla sig exempelvis i Storstockholm, om man inte samtidigt från statsmakternas sida är beredd att göra betydligt större positiva insatser för att uppmuntra näringslivet på landsbygden och i de mindre orterna och städerna.

Jag måste säga att jag inte har den uppfattningen att statsmakterna har uttömt sina resurser i detta avseende. I princip måste det väl ändå konstateras, att om man genom olika åtgärder uppmuntrar näringslivet på landsbygden och de mindre orterna och där skapar förutsättningar för ett rikare och mera differentierat näringsliv, kan samma resultat nås som om man tillgriper restriktiva åtgärder för att förhindra lokalisering till tätorterna.

Jag vill alltså deklarerat att jag inte är främmande för att här kan behövas yt-

terligare åtgärder. Byggnadsregleringen är ju en provisorisk anordning, även om vi nu haft den i många år, och den är kanske inte den lämpligaste grunden för denna lokaliseringsverksamhet, om man skall gå längre än vad man hittills har gjort. Men med hänsyn till att bankoutskottet i fjol i anledning av bondeförbundets partimotioner uttalade önskvärdheten för att inte säga angelägenheten av att man inom regeringens kansli eller inom någon av de centrala myndigheterna verkställer en inventering för att få belyst vilka ytterligare åtgärder som kan visa sig erforderliga när det gäller att nå en mera lyckosam lokalisering av näringslivet och bebyggelsen här i landet, anser jag att det vore klokt att avvakta denna inventering som jag förutsätter kommer till stånd.

Regeringen har nu initiativet, och jag vill, herr talman, till sist uttala en förhoppning om att regeringen med största skyndsamhet kommer att låta verkställa den översyn och den inventering, som bankoutskottet i fjol begärde. Det vore ytterst angeläget om vi redan till 1956 års riksdag kunde få förslag i detta ärende.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu fördragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Birger*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsnesning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 45.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om upptagande av förhandlingar angående igångsättande av tändsticksproduktionen vid fabriksanläggningen i Torpshammar.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 154 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt nr 194 i andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om upptagande av förhandlingar med Svenska tändsticks ab angående igångsättande av tändsticksproduktionen vid fabriksanläggningen i Torpshammar ävensom att, därest sådana förhandlingar icke ledde till förberörda kommun och invånare betryggande resultat, Kungl. Maj:t måtte inleda åtgärder för fabriksanläggningens överförande i AB Statens skogsindustri-ägo.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 154 och II: 194 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Den fråga vi rullat upp i vår motion är inte precis smickrande för det svenska monopolkapitalet. Här blottas företeelser, som borde vara ägnade att något dämpa ner röstläget hos dem vilka dagligen lovprisar det s. k. privata initiativets allena välsignelsebringande verksamhet. Och den politik som praktiseras i Torpshammar i västra Medelpad är inte någon tillfällighet — den illustrerar ett helt system av stor- kapitalets bedrägerier gentemot folket.

Jag anser det nödvändigt att i kort- het rekapitulera det hela. För cirka fem- ton år sedan inställde cellulosakoncernen driften vid slipmassefabriken i Torpshammar. Detta innebar att 150 blev utan arbete. Cellulosakoncernens »so- ciala samvete» bjöd den att frikostigt skänka fabriksanläggningarna till Torps kommun. Därmed ansåg sig denna kon- cern vara befriad från allt annat socialt ansvar. Gåvan till Torps kommun var förenad med villkoret att fabriksanlägg- ningen inte fick starta någon produk- tion, som kunde anses medföra konkur- ens med cellulosakoncernen.

Torps kommun försökte så i flera år intressera olika företag att överta fa- briksanläggningarna och starta produk- tion av ett eller annat slag. År 1951 in- köptes fabriksanläggningarna av Jönkö- pings och Vulcans Tändsticksaktiebolag. Egentligen rörde det sig inte om köp utan om gratisöverlåtelse. Kommunen erhöi bara ersättning för vissa repara- tionskostnader. Tändsticksbolaget ställ- de vid överlåtelsen i utsikt att närmare 100 personer skulle erhålla sysselsätt- ning när tändsticksproduktionen star- tade.

Fabriksanläggningarna renoverades samt utrustades med maskinpark, och ett antal bostadshus byggdes. Därefter har ingenting inträffat. Vi befinner oss snart i mitten av år 1955, men fortfa- rande står den fina fabriken tyst och övergiven. Vaktpersonalen gör sina in- spektionsronder genom fabrikslokalerna,

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

och invånarna i Torpshammar undrar hur allt detta egentligen kan rimma med talet om begränsad och förständig investering. Minst fem miljoner kronor ligger placerade i fabriksanläggningarna i Torpshammar, men hittills har det bara varit ett dött kapital.

Tändsticksbolaget har försökt prestera en förklaring till att ingen produktion har kommit till stånd i Torpshammar. Kort sammanfattat anför bolaget följande huvudskäl till att fabriken sällan kommit i rörelse.

För det första förklaras att den utländska efterfrågan på svenska tändstickor helt plötsligt sjönk några månader efter det att fabriksanläggningarna i Torpshammar förvärvats. Till detta vill jag lämna en kort kommentar. Skall verkligen tändstickskoncernen försöka inbilla någon, att den var helt främmande för marknadsbetingelserna för svenska tändstickor? Så till den milda grad bakom flödet är inte tändstickskoncernens ledning, att den var helt ovetande om att andra länders tändsticksproduktion var i raskt stigande och att det följaktligen skulle hårdna till på den utländska marknaden, d. v. s. hårdna till så att de tidigare enormt höga vinsterna måste bli mindre.

För det andra talar tändstickskoncernen om växande konkurrens från, som det heter, länder bakom den s. k. järnridån. Här har koncernens ledning tagit munnen full med högborgerlig vulgärpropaganda. Det hela inskränker sig till påståenden utan angivande av konkreta fakta. Jag tror nog, att den svenska tändstickskoncernen gott kunde konkurrera med andra länder, men givetvis måste man då låta sig nöja med mindre profiler. Men koncernen anser det tydligen vara en bättre affär med kapitalexport exempelvis till USA, där en ny tändsticksfabrik sattes i gång år 1954.

Tändstickskoncernens handlande och försvaret för de dåliga handlingarna väcker misstanken, att det aldrig varit meningen att börja med någon tändsticksproduktion i Torpshammar. Här har vi tydligen att göra med en utstuderad kapitalistisk spekulering med syften som

vem som helst kan förstå. Möjligheterna för vanligt folk att manipulera med medel, som egentligen skulle höra det allmänna till, finns inte — den möjligheten har endast de storkapitalistiska koncernerna.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har tagit fram hartassen och försökt släta över de skandalösa förhållanden som vi påtalat. Bland annat uttalar den, att någon »egentlig arbetslöshet utöver vad som är säsongmässigt naturligt föreligger icke inom Torps kommun för närvarande.» Så värst objektiv är inte nämnda länsstyrelse. Fakta är ju nämligen dessa: Torps kommun har minskat med över ettusen personer. Kvinnounderskott föreligger i nämnda socken, och några möjligheter för kvinnorna att få anställning i industrien föreligger inte. Vid tändsticksfabriken hade man beräknat att ett femtiotal kvinnor skulle erhålla sysselsättning. Tydligt är emellertid att länsstyrelsen i Västernorrland menar att kvinnorna inte behöver något eget förvärvsarbete, och följaktligen behöver man inte räkna med dem. Dylika utslag av borgerligt vanetänkande bör nämnda länsstyrelse så fort som möjligt befria sig från. Kvinnorna i Västernorrland kan måhända hjälpa till, så att höga vederbörande åtminstone lär sig räkna kvinnorna till folk som vill ha eget förvärvsarbete.

Så till utskottets utlåtande. Jag citerar det viktigaste avsnittet, som lyder: »Det måste, med hänsyn till de förhållanden som råder vid fabriksanläggningen i Torpshammar och som redovisats i motionerna och remissyttrandena, ur kommunens synpunkt vara angeläget antingen att tändsticksproduktionen igångsättes, om sådan kan göras lönande, eller att lokalerna blir utnyttjade för annan industriell verksamhet.» Innebörden i detta måste betraktas som en påtaglig manifestation från riksdagens sida, en anvisning om att de nuvarande förhållandena inte kan få fortsätta. Jag uttalar förhoppningen att dessa riksdagens ord skall fattas på ett riktigt sätt, att det skall bli en anvisning till bl. a. tändsticksbolaget att produktionen i en eller

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

annan form måste komma till stånd vid fabriksanläggningarna i Torpshammar. Jag hyser emellertid den uppfattningen, att statsmakterna måste förr eller senare träda emellan innan denna fråga bringas till slutgiltig lösning. Dock vill jag avvakta vad riksdagens anvisningar kan leda till. Blir det inga resultat skall vi återkomma. Vi utgår emellertid från att det nu skall bli resultat med tanke på den skrivning som utskottet här har gjort och som jag nyss citerade. Utifrån den synpunkten har jag, herr talman, inte något yrkande.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Vid behandlingen av denna motion i utskottet väcktes hos mig åtskilliga tankar, inte minst därför att vi här i landet nu allmänt diskuterar betydelsen av våra investeringar och hur dessa skall fördelas på den enskilda och den allmänna sektorn.

När man läser motionen och tar del av de uttalanden som vederbörande myndigheter gör över den, finner man onekligen just det förhållandet anmärkningsvärt att Jönköpings och Vulcans Tändsticksfabriksaktiebolag investerat 3,5 miljoner kronor i byggnader och maskiner i en ny tändsticksfabrik i Torpshammar. Och detta sker vid en tidpunkt, då den gamla tändsticksindustrien sedan flera år tillbaka håller på att dels mycket kraftigt rationalisera och dels i samband därmed också nedlägga fabrik efter fabrik. Man vet även att konkurrensen på marknaden blivit starkare och starkare över hela världen. Inte minst våra nordiska grannländer har erfårit detta, då ju både den finska och norska tändsticksindustrien står inför samma reduceringsvång som gäller för den svenska. Tändsticksbolaget har självt medgivit, att det inte ser ljusst på tändsticksindustriens framtid. Som exportindustri betraktad har denna lidit betydande avbräck genom den i olika länder nyuppståndna nationalism, som drivit fram uppförandet av tändsticksindustrier.

I klart medvetande om denna dystra

situation för vår tändsticksindustris framtid går man så år 1952 och lägger ned 3,5 miljoner kronor på uppförande av en ny tändsticksfabrik i Torpshammar. Man hade, såsom den föregående talaren anförde, fått en gammal fabriksanläggning tämligen gratis. Jag vet inte vilket värde det kunde ligga i den, men jag förmodar att det fanns värden där, så att bolaget funnit att det kunde vara skäl att mottaga kommunens erbjudande att överta den och ge löften om att driva en tändsticksfabrik. Nu står uppe i Torpshammar en ny, modern tändsticksfabrik med skinande blanka maskiner men där aldrig ett hjul har rullat. Det måste vara ett högst kuriöst skådespel att se på för dem som tror på den fria företagsamhetens förmåga att icke begå några misstag när det gäller investeringar.

Nu vill jag inte alls påstå att det där är någonting särskilt utmärkande för den gamla tändstickstrusten i vårt land. Man skulle kunna peka också på andra bolagsföretag, som begått misstag, misstag som varit högeligen kostsamma och ur investeringssynpunkt måste betraktas såsom olyckliga.

Jag har exempelvis sedan tio år tillbaka på det ställe, där jag bor på sommaren, för mina ögon en likaledes död industrianläggning. Det är det s. k. saltverket vid Gullmarsfjorden i Lyse socken. Enligt Svensk uppslagsbok lät staten anlägga detta saltverk under andra världskriget, men jag har inte kunnat finna på vad sätt staten därvidlag ingripit eller gjort några prestationer för sin del. Under dessa tio år har jag sett de magnifika men tomma fabrikslokalerna — maskinerna är för länge sedan bortförda därifrån. Sannolikt har det inte producerats så mycket salt där, att det räckt ens till en påskägg, fastän anläggningen har kostat flera hundra tusen kronor. Det är ett under Aseakoncernen i Västerås lydande företag, som har gjort denna investering, kanske under inverkan av staten, som måhända under avspänningstiden tyckte att det var lämpligt att man gjorde ett experiment med att framställa salt i vårt land. Förhåller

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

det sig på det sättet, måste jag ju säga, att investeringen hörde till vår beredskap och går att både förklara och ursäkta. Jag vill i alla fall nu passa på att understryka att det inte var Svenska Metallverken i Västerås som utgjort upphovsmän och ledning av saltverket vid Gullmarsfjorden, vilket jag i något sammanhang beklagligtvis beskyllt dem för, utan det var som sagt ett dotterföretag till Asea.

Att jag nu nämner detta företag, beror på att jag å en social verksamhets vägnar anhållit att få förhyra dessa nu i tio års tid obebodda fabrikslokaler för ett samhällsnyttigt ändamål. En gång har jag fått ett svar, som var kyligt avvisande; på en senare framställning har jag inte fått något svar alls. Det tycker jag på sitt sätt visar, att man inte riktigt förstår att de stora bolagsföretagen inte är enskilda företag, utan allmänna företag i ordets allra bästa bemärkelse.

Nå, låt oss tänka oss att dessa och andra liknande företag hade varit statens, att de hade sorterat under järnvägsstyrelsen eller AB Statens skogsindustrier. Då hade vi fått läsa goda och lämpliga uttalanden i Sunt Förnuft, skattebetalarföreningens tidskrift. Jag håller styvt på sunt förnuft — även i dess tryckta form — och jag måste säga, att tidskriften med detta namn har gjort mycket för att hålla byråkratien på matan och för att främja hushållning med allmänna medel. Men när det gäller industrien, saknas ju varje organisation, som verkligen kan eller vill utöva kritik av misslyckade investeringar på olika områden. Det är detta jag finner anmärkningsvärt, när det gäller frågan om Torpshammarfabriken. Nu måste det vara den lilla livaktiga kommunistiska riksdagsgruppen som gör sina raider än här och än där, för att förhållandena skall påtalas. Jag finner detta vara en svaghet i vår opinionsbildning över huvud taget, inte minst när det gäller våra stora industrisammanslutningar, att inte dessa själva utövar kritik och vägleder investeringarna. Det är detta jag har velat understryka.

Jag vet ju att man säger att aktieägarna i ett bolag utövar den bästa kritiken. Ja, i våra gamla storbolag, där det finns kanske tio tusen, tjugu tusen aktieägare, är ju aktieägarinflytandet en ren chimär. Aktieägarna nöjer sig snällt med att få sina tio procent i utdelning, och de håller inte vidare reda på någonting därutöver. Ju längre bort i tiden man kommer från de kraftfulla, energiska grundläggarna av dessa gamla storföretag, desto mer faller makten i händerna på bolagsfunktionärerna, på tjänstemän som inte är annorlunda i enskilda bolags tjänst än i statens tjänst. De intar lätt den bekväma ställningen att känna sig mera som ämbetsmän än som det allmännas tjänare eller som nydanare eller upprätthållare av en god tradition. Det gör att man ibland kan hysa rädsla för hur det skall gå med våra stora gamla industrier, när den tid är förbi då praktiskt taget ingen företagsledning är tillräckligt dum för att kunna misslyckas med driften av ett företag och det verkligen fordras skicklighet, vakenhet och hushållsamhet i skötseln av de stora pengar som ett bolag förfogar över.

Jag hör ingalunda till dem som tror att staten alltid är bättre företagare än enskilda, men jag tror inte heller att staten alltid behöver vara sämre företagare. Jag tror ingalunda att statens järnvägar eller Statens skogsindustrier behöver skämmas i jämförelse med vare sig Jönköpings och Vulcans Tändsticksfabriksaktiebolag eller med ASEA-koncernen i Västerås. Åtminstone har jag inte funnit någonting som visar, att de senare skulle vara nämnvärt bättre som företagare än statens egna företag.

Sedan är det en sista punkt, som jag inte vill underlåta att beröra. I själva verket är det väl samhället som får betala även felplaceringarna genom att låta de gamla bolagen självfinansiera sig på bekostnad av sina vinster. Jönköpings och Vulcans Tändsticksfabriksaktiebolag, vilket placerat 3 500 000 kronor i en fabrik, som än så länge inte har producerat en enda tändsticka och vilket inte kan lova att göra det i framtid-

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

den och vilket inte heller vill upplåta anläggningen åt en annan industri, det är ett mycket solvent och vinstgivande företag. År 1951, då fabriken i Torpshammar förvärvades, hade bolaget en nettovinst på 1 157 000 kronor, och ändå hade bolaget avskrivit på fabriksfastigheter 408 000 och på maskiner och inventarier 2 299 000 kronor. Bolaget kunde också utdela sina traditionella 10 procent till aktieägarna. Året därpå, 1952, då bolaget höll på med denna investering i Torpshammar, hade det en nettovinst på 1 021 000 kronor. Bolaget lade ned i fabriksfastigheter 451 000 kronor och i maskiner och inventarier 1 306 000 kronor och delade naturligtvis ut sina 10 procent. Varför skulle bolaget inte göra det? Bolaget hade i alla fall en disponibel vinstmedelsfond på 6,5 miljoner kronor. År 1953 var det precis likadant.

Man förstår, när man tänker på det, att herr Persson i sitt passionerade anförande i anknytning till sin motion kanske i grund och botten har rätt i att denna felplacering har bekostats av vinstmedel som egentligen skulle ha beskattats. Jag borde därför inte ha hållit detta anförande i dag, utan den dag då propositionen beträffande företagsbeskattningen kommer före. Jag hälsar med tillfredsställelse att man då — tyvärr bara genom taxeringsmyndigheternas ingripande — skall kunna få en värdering av investeringarna i och för beskattning. Men hellre det än ingenting. Egentligen borde industrien själv ta upp denna fråga och söka finna en form, som gör att man med större tillförsikt kunde se på den tillskiftning av investeringsmedel, som nu äger rum till den enskilda sektorn.

Att jag inte kan yrka bifall till motionen, beror på att i motionen yrkas, att riksdagen skall be Kungl. Maj:t att rekommendera bolaget att sätta i gång med tändstickstillverkning i Torpshammar. Jag hoppas att detta icke kommer att ske. Har man gjort ett misstag skall man inte — det gäller även för en industri — upprepa detta genom att göra ett nytt. Jag vill därför ansluta mig till vad utskottet här har hemställt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Som före detta tändsticksarbetare och bosatt på den plats, där vi har landets största tändsticksfabrik, kan det vara skäl att även jag säger några få ord för att i någon mån belysa hur tändsticksarbetarna ser på denna sak.

Tändsticksarbetarna blev verkligen förvånade, när Tändsticksbolaget skulle starta en fabrik i Torpshammar. De trodde sig veta, att det inte fanns något utrymme för ytterligare en fabrik i landet. Exporten har ju minskat undan för undan. Allteftersom tändsticksfabriker växer upp i utlandet, har Tändsticksbolaget fått svårigheter med exporten — exporten österut har ju praktiskt taget upphört. Den utländska exportmarknaden är för närvarande synnerligen liten. I detta nu är de dyrbara komplettmaskinerna i de i gång varande svenska tändsticksfabrikerna bara till 75 procent utnyttjade. Att under sådana förhållanden börja tillverkning av tändstickor på ytterligare en plats kommer ju endast att innebära, att man får skära ned produktionen vid de övriga fabrikerna. Såsom herr Mogård sagt har en felinvestering gjorts, en mycket stor felspekulation, som icke bara tändsticksarbetarna utan även, såvitt jag vet, åtskilliga av aktieägarna har förväntat sig över.

Nu är ju tändsticksarbetarna en verklig låglönegrupp. De har gång på gång sökt förmå Tändsticksbolaget att vidta åtgärder för att avveckla lokaler och maskiner i Torpshammar och använda pengarna antingen till en pensionsfond eller till en lönelöftning. Det har uppförts bostadshus i Torpshammar, bostadshus som jämte maskiner och fabriker övervakas av folk från bl. a. Tidaholm. De gör ingenting annat än går och ser till att inte dessa fabriker eller hus blir förstörda. Tändsticksarbetarna menar med all rätt att det vore bättre om dessa vakter finge uträta något produktivt. Det bästa vore om tändsticksbolaget avvecklade där uppe och lokalerna finge utnyttjas på ett vettigt sätt. Någon tillverkning av tändstickor kom-

Om igångsättande av tändsticksproduktion i Torpshammar

mer i varje fall inte att ske där, det är man medveten om. I det avseendet har motionären fullkomligt rätt.

Men därifrån och till att riksdagen skulle uppmana regeringen att be bolaget sätta i gång med tändsticksfabrikation är det mycket långt. Om den rekommendationen verkställdes skulle det betyda arbetslöshet för tändsticksarbetare i Skaraborgs län eller i Småland, och det vore ju ingalunda en förbättring.

Jag har inget yrkande.

Herr BOO (s):

Herr talman! I den föreliggande motionen yrkas att riksdagen skall uppdraga åt regeringen att uppta förhandlingar med Tändsticksbolaget om igångsättande av tillverkningen vid fabriksanläggningen i Torpshammar. Om inte dessa förhandlingar leder till något positivt resultat, skall, föreslår motionärerna, åtgärder vidtas för ett överförande av företaget till statens skogsindustrier. I utskottsutlåtandet har man konstaterat, såsom en av motionärerna här tidigare understrukit, att utskottet inte anser att nu rådande förhållanden kan betecknas som tillfredsställande. Tvärtom är det allvarligt att man låter företaget stå still på det här sättet.

Kanske bör man ändå påvisa att detta ingalunda är ett unikt fall. I den nuvarande ojämnna konjunkturen här i landet inträffar sådant även på andra områden. Jag kan t. ex. hänvisa till besvärigheterna inom textilindustrin för närvarande, där vi har en viss företagsdöd och väl också vissa svårigheter att komma i gång med en annan produktion. Människor är där oroliga för sin existens och den fortsatta utvecklingen, och de kan inte se hur morgondagen skall bli. Detta förhållande var ju också utgångspunkten för de reflexioner som herr Mogård här har gjort i anledning av sin reservation.

För att återföra saken till dess egentliga läge måste man konstatera, såsom utskottet har gjort efter att ha tagit del av remissyttrandena, att det för närvarande inte finns någon arbetslöshet till följd av att fabriken inte är i gång. Det

finns en obetydlig säsongarbetslöshet, men en sådan kan påvisas nästan i vilken annan kommun som helst. Ur den synpunkten kan knappast några allvarliga invändningar göras. Det är alltså ingen katastrofsituation som råder. Tvärtom skulle man kunna säga att om denna fabrik kördes i gång med full kapacitet och ett 80-tal personer anställdes där, varav hälften beräknas skola vara kvinnor, så skulle kanske den kvinnliga arbetskraften kunna rekryteras på orten, men man finge gå utom kommunen för att få den manliga arbetskraften. Men även detta skulle väl vara en riktig utveckling efter den utflyttning som tidigare har skett från kommunen.

Jag vill alltså påvisa att sysselsättningen i kommunen inte beror av detta företag med den relativt ringa storlek det i alla fall skulle få om det sattes i gång. Det är större enheter som i det fallet är de utslagsgivande.

Bolaget har lämnat förklaringar till sitt handlande. De återfinns i utskottsutlåtandet på sidorna 2 och 3. Man måste efter att ha tagit del av dessa uttalanden väl säga sig att dessa förklaringar bör för en kort övergångstid godtas. Även om man i efterhand konstaterar att här har skett en felinvestering — så bedöms det i varje fall i dag — så måste man väl ändå vara på det klara med att detta bolag med den ekonomiska sakkunskap som finns i dess ledning inte utan vidare har gett sig till att på lek slänga ut tre och en halv miljoner kronor eller något mera för att bygga upp denna fabrik i Norrland och sedan låta den stå till ingen nytta.

Dessutom skulle jag vilja redovisa att alla intresserade parter i detta sammanhang — det är länsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnden, företagarföreningen, kommunen och de fackliga organisationerna — följer denna fråga med största uppmärksamhet, såvitt utskottet kunnat finna. Förhandlingar har också vid flera tillfällen förts med bolaget. Dessa kan ju inte leda till något egentligt positivt resultat, förrän man kommer därhän att man kan ha en överenskommelse på hand med annat fö-

retag som är berett att överta anläggningen och driva någon annan produktion där. Men när samhällsorganen kommer i den situationen att de kan erbjuda bolaget en möjlighet att överlåta företaget till en ny ägare, då är vi på det klara med att Tändsticksbolaget måste bestämma sig. Kan det inte köra i gång en egen produktion, så får bolaget vara berett att överlåta företaget till andra som kan klara den uppgiften bättre. Detta har varit det grundläggande vid bankoutskottets ställningstagande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Om nyanläggning av industri i Byske

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående utredning och förslag om nyanläggning av industri i Byske.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 155 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt nr 193 i andra kammaren av herr *Holmberg* m. fl., hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning, i vilken företrädare för Byske kommun, domänverket, statens skogsindustrier, arbetsmarknadsorganen i länet samt berörda arbetares fackliga organisationer skulle kallas att ingå, med uppdraget att framlägga förslag till sådan nyanläggning av industri i Byske, att befolkningen säkrades nya och varaktiga sysselsättningsmöjligheter.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 155 och II: 193 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har föreslagit att statsmakterna skall vidtaga åtgärder för

Om nyanläggning av industri i Byske att stärka försörjningsunderlaget inom Byske kommun i Västerbotten. Alla de instanser, som har yttrat sig över vår motion, har starkt understrukt den permanenta sysselsättningskris som varit rådande inom Byske kommun från och med den stora sågverksdöden i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet. Kommunens invånarantal har sjunkit med drygt 20 procent. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter förlorade kommunen genom utflyttning under åren 1930 till 1950 netto cirka 3000 personer. Till detta kommer så hotet om att Byske trämassfabrik inom en nära framtid skall nedläggas driften. Därigenom skulle ytterligare hundra man bli utan sysselsättning.

Vi norrlänningar har sannerligen fått handgripligt erfara följderna av produktionens och kapitalets snabba koncentration, som sköt en väldig fart i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet. Som ett led i denna process nedlades Furuögrunds sågverk och mekaniska verkstad, Ytterstfors sågverk samt Brännfors sågverk vid Renholmen. Cirka 750 man blev därigenom utan sysselsättning. Intet blev gjort från statsmakternas sida för att skapa fram nya sysselsättningsmöjligheter. Där stod arbetarna och övriga invånare i kommunen inför problemet att få bära bördan av bolagens cyniska framfart. Att de tre senaste årtiondena varit tunga och mödosamma för Byske kommuns invånare, torde väl ingen kunna bestrida.

Nå, hur skall det bli i fortsättningen? Skall Byske kommun ensam få brottas med sina väldiga problem? Har inte staten plikt och skyldighet att ingripa på ett storstilat sätt och hjälpa kommunen att bygga upp ett starkt försörjningsunderlag för sina invånare?

Ja, staten måste sätta in resurser och hela de svåra sår som de privatkapitalistiska bolagen tillfogat denna kommun. Om så inte blir fallet, innebär det att man välsignar och accepterar nuvarande dåliga försörjningsläge för invånarna i berörda kommun.

Nu söker såväl bankoutskottet som arbetsmarknadsstyrelsen dämpa det dåliga

Om nyanläggning av industri i Byske

samvetet genom att hänvisa till att hantverkare och småföretagare inom Byske socken fått låna sammanlagt 325 000 kronor de senaste sexton åren. Den vägen, menar man, skall vi också i fortsättningen marschera och på så sätt lösa frågan om sysselsättningen i Byske. Men tillåt mig påpeka, att om man skall göra dylika rekommendationer till Byske kommun, då innebär det att om tio år är situationen i fråga om sysselsättningen i denna socken praktiskt taget densamma som nu. Med all sannolikhet kommer trämassfabriken i Byske att nedläggas, och då kommer utbyggnaden av hantverk och småindustri på sin höjd att kunna ge sysselsättning åt de hundra man, som nu är sysselsatta i trämassfabriken.

Den av bankoutskottet rekommenderade linjen löser följaktligen inte sysselsättningsproblemen i Byske. Länsstyrelsen och företagarföreningen i Västerbotten hyser i det fallet samma mening som jag. Av den anledningen har ju av båda dessa instanser förordats en statlig utredning, och denna statliga utredning bör naturligtvis också befatta sig med problemet att vidare utveckla såväl hantverket som småindustrien.

I allmänhet är det väl på det sättet, att hantverk och småindustri är beroende av storindustrien. Finns ingen stor eller medelstor industri, så är utvecklingsbetingelserna för hantverk och småindustri tämligen små och begränsade. Detta borde bankoutskottets ledamöter vara på det klara med. Så tycks emellertid inte vara fallet, om man skall döma av det lättfärdiga utlåtande, som här har presterats.

De nedlagda industriområdena och hamnarna äges fortfarande av bolagen. Dessa vakar noga över att ingen annan får besittningsrätten. Bildligt talat håller bolagen sina kalla händer över Byske kommun, trots att de lagt ned sina industrier. Finns det kanske inte all anledning att en statlig utredning också skall befatta sig med detta primära problem? År 1954 ägde domänverket 65 procent av det virke, som flottades i Byske älv, och domänverkets procentu-

ella andel var lika stor när det gällde det nedflottade virket i Åby älv.

Man beräknar att i nämnda älvars flottningsområde utsorteras i medeltal 6 miljoner kubikfot timmer årligen, men råvaruförbrukningen för industrierna i samma områden utgör bara 2,35 miljoner kubikfot. Är inte detta ett problem som endast en statlig utredning kan komma någon vart med? Menar kanske utskottet och arbetsmarknadsstyrelsen att de kommunala myndigheterna har någon som helst chans att ensamma kunna lösa detta problem?

Nej, det finns ingen som helst rättfärdighet i det ställningstagande som bankoutskottet rekommenderar riksdagen. De kommunala myndigheterna i Byske, länsstyrelsen och företagarföreningen i Västerbotten, fackföreningen i Byske jämte många andra har uttalat sig för en statlig utredning. Att motsätta sig detta betyder att man trampar folkviljan under fötterna och överläter åt en socken att ensam klara av följderna av industri-döden.

Det handlar här om en landsbygdssocken, men likväl finner jag att bondeförbundets representant, herr Eliasson, troget har följt de andra utskottsledamöterna. Hur stämmer det med vad herr Eliasson sade för en stund sedan, nämligen att staten och kommunerna mer bör ge sig in på att bygga upp näringslivet? Troheten mot landsbygden och dess svåra problem tycks stanna vid högtidliga och till intet förpliktande deklamationer.

Med detta herr talman, vill jag yrka bifall till motionerna I: 155 och II: 193.

Herr BOO (s):

Herr talman! Den motion, som vi nu har till behandling, har delvis annan karaktär än den föregående, fast även denna gäller sysselsättningsproblem i en viss namngiven kommun i Norrland. Man yrkar på en statlig utredning om möjligheterna att ordna en bättre sysselsättning i Byske kommun.

Det är ju känt att Byske hör till de norrlandskommuner, som drabbades

hårt av sågverksdöden under 1920- och 1930-talet, med en kraftig befolkningsminskning som följd. Om man emellertid har tagit del av remissyttrandena, får man klart för sig, att sedan 1936 en viss förbättring inträtt när det gäller antalet personer sysselsatta med arbete i industri och hantverk. Det året fanns inom kommunen redovisade 241 personer med dylik anställning. 1952 var siffran uppe i 403 personer, alltså en ökning med 162 personer. Här har tydligen herr Persson själv räknat fel, när han säger att utskottet gjort felaktiga konstateranden om småföretagens och hantverkets möjligheter att ta vara på den del av arbetskraften som den större industrien har friställts. Under den tid som här åberopades, perioden 1936—1952, minskade industrien sitt antal sysselsatta från 168 till 100, d. v. s. ett minus på 68 personer, medan småföretagen och hantverket ökade från 73 till 303 personer, d. v. s. ett plus på 230 personer. Det är den utvecklingen utskottet har understrekat att det är angeläget att uppmuntra, i första hand genom ett bättre stöd åt företagarföreningen, så att den i sin tur skall kunna stödja hantverk och småindustri för att få en bättre sysselsättning inom denna kommun. Det är närmast dessa åtgärder som utskottet har rekommenderat myndigheterna att fullfölja.

Utskottet avstyrker nu en utredning, tillkommen genom riksdagens initiativ, och man gör det ifrån den utgångspunkten, att det finns massor av kommuner i detta land som med likartade skäl skulle kunna begära en utredning om sysselsättningen inom sitt område. Vi får på riksdagens bord nästa vecka ytterligare ett utlåtande från bankoutskottet, föranlett av motioner av samma personer, vilka har motionerat i det ärende, som vi nu behandlar. Där har man hemställt om en utredning om att bättre tillgodose näringslivet i det norrländska inlandet. Jag skall inte här närmare gå in på den frågan. Vi får tid att diskutera den i nästa vecka. Jag vill bara hänvisa till att av de remissyttrandena, som redovisas i det utlåtandet, framgår att

Om nyanläggning av industri i Byske
länsstyrelsen i Gävleborgs län har vänt sig till kommunerna i länet, och låtit dem yttra sig över motionen. Nästan alla dessa kommuner vill ha nya industrier och skulle säkerligen vilja animera riksdagsmännen från respektive orter att motionera till nästa riksdag eller riksdagen därpå om statliga utredningar angående näringslivet i respektive kommuner. Bankoutskottet anser att vi inte kan gå fram på den vägen, ty vi bör inte, herr Persson, ordna sysselsättningen på det viset, att vi sätter folk i arbete med utredningar.

Om vi ser litet grand på vad som skett i denna fråga under senare år, kan vi konstatera att riksdagen för ett par år sedan beslöt en översyn av kvarstående norrlandsproblem. Det är en ganska stor fråga. Genom den beslutade översynen skulle de utredningar fullföljas, vilka tidigare förevarit men inte lett till några åtgärder. Vid riksdagen i fjol fattades vidare beslut om speciell utredning rörande Tornedalens problem. Det är ju en särpräglad bygd. Vi beslöt liknande utredning i fråga om den bohusslänska landsbygden och dess sysselsättningsproblem. Bankoutskottet tog i de ärendena den ställningen, att det gällde två avgränsade bygder med speciella förhållanden. Utskottet ansåg att det kunde finnas anledning att genom utredningar söka klarlägga vilka möjligheter samhället hade att här medverka till en bättre ordning. När det däremot, såsom i detta fall, gäller sysselsättningsfrågor på kommunplanet, kan man inte, enligt bankoutskottets mening, ge sig in på att i olika enskilda fall rekommendera riksdagen och regeringen att tillsätta en utredning. Det är den ståndpunkt, som bankoutskottet har intagit.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag måste säga att herr Boo presterade mycken svada här i talarstolen, men hans argument var inte så särskilt imponerande. Till en början

Om nyanläggning av industri i Byske

ondgjorde han sig över utredningar i allmänhet, såvitt jag förstod honom rätt, och den utredning, som vi här har velat få till stånd, i synnerhet. Men jag undrar, om herr Boo verkligen kommer att vända sig emot den ytterligare utredning om småbrukets problem, som är signalerad, trots att, om jag inte minns fel, i mars månad resultatet av en flerårig utredning om just småbrukets problem framlades. Inom parentes vill jag säga att här försiggår ett skoj med utredningar som är fruktansvärt, och jag tar denna nya utredning om småbrukets problem som exempel för att belysa, att när det väl kommer till kritan, är nog herr Boo med på utredningar, som inte alls har samma betydelse som den det nu är fråga om.

Vad sedan beträffar de av herr Boo uttalade förhoppningarna om att hantverket och småindustrien kommer att utvecklas i Byske, så vill jag livligt instämma däri. Men märk väl att trämassefabriken däruppe ligger i farozonen. Jag sade att inom tio år måste man utveckla hantverket och småindustrien, så att folket får sysselsättning. Men inom en tioårsperiod har cirka 3 000 människor lämnat Byske kommun; kommunens befolkning har alltså minskat med det antalet människor. Var och en måste förstå att det inte kan få fortsätta på det viset. Vem i Herrans namn skall ta hand om dessa människor, som blir utan arbete? Menar herr Boo att kommunen skall göra det? Kommunen har hållit på med detta ända sedan 1930 men inte lyckats, länsstyrelsen har inte lyckats, arbetsmarknadsstyrelsen har inte lyckats. Då måste väl Sveriges riksdag i kraft av sitt ansvar någon gång gripa in och göra en utredning. Om det någon gång är på sin plats med en utredning, så är det väl här. Titta på alla utredningar, som är tio år gamla, rensa bort dem och tillsätt en utredning, som verkligen fyller en primär uppgift, nämligen att ge människorna utkomst! Det går inte att här bara dölja sig bakom fraser om hantverk och småindustri och hänvisa till att arbetsmarknadsstyrelsen och kommunerna själva bör söka lösa problemet.

Vårt partis riksdagsgrupp har, liksom jag förmodar även de andra riksdagsgrupperna, från ortens industrikommitté fått ett meddelande, vari man säger att man inom kommunen i många år sökt lösa problemet men att man kommit underfund med att man inte själv klarar det. Därför vädjar kommunen till statsmakterna att ta itu med frågan. Här hjälper det inte att komma med vackra ord och fraser, utan här står vi inför det nakna och enkla faktum att människorna i Byske måste ha sysselsättning, om inte kommunens invånarantal skall uttunnas alltmer. Det är riksdagen som har ansvaret för att människorna tillförsäkras det mest primära av allt, nämligen arbete och utkomst.

Herr BOO (s):

Herr talman! Herr Persson yttrade på tal om hantverket och småindustrien i Byske, att ingen kan veta, hurudant läget därvidlag kan vara om tio år, ifall den stora industrien på orten skulle tvingas slå igen helt. Ingen av oss kan väl blicka så långt in i framtiden att vi kan säga, hur det då kommer att ligga till. Vår uppgift är emellertid att bedöma situationen sådan den ter sig i dag, och då måste vi fastslå, att det är hoppingivande att kunna påvisa att hantverket och småindustrien i Byske har lyckats göra utvidgningar och ta upp ny produktion, varigenom man medverkat till bättre sysselsättning på orten. Det är utskottets förhoppning att man skall kunna gå vidare på den vägen.

Herr Persson riktade vidare en fråga till mig, hur jag skulle komma att ställa mig till en ny utredning om småbrukets problem. Jag är inte beredd att svara på den frågan i dag, utan får väl ta ställning när den kommer upp till avgörande. Herr Persson, det gäller dock i det fallet en utredning som omfattar hela landet. Men om herr Persson skulle begära t. ex. en statlig utredning om småbrukets problem i Byske kommun, skulle det vara lika orimligt att igångsätta en dylik utredning som att besluta

den utredning som han nu begär om nyanläggning av industri i Byske. Det är där skillnaden ligger.

Enligt vår mening måste dessa sysselsättningsfrågor tas upp på länsplanet. Man får försöka lösa dem i samverkan mellan länsstyrelsen, företagarföreningen, arbetsmarknadsmyndigheterna och andra intressenter. Man måste med andra ord gå till väga på samma sätt som när det gällde Töre och andra fall i Norrland.

Herr Persson sade vidare, att det har pratats så många vackra ord, men att här inga fraser hjälper. Det är så sant som det är sagt, herr Persson.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Endast några ord i anledning av vad herr Boo nu senast sade om att man måste göra en utredning på länsplanet!

I nästa vecka får vi på kammarens bord till behandling vår motion om en utredning av det norrländska inlandets näringslivs problem. Den frågan berör många olika län i Norrland. Om jag inte är fel underrättad, kommer herr Boo då att stiga upp och förklara, att på det planet kan vi inte ta upp den frågan, trots att den således berör nästan alla län i Norrland. Det är tydligen ganska dåligt med debattlogiken.

Herr BOO (s):

Herr talman! Om herr Persson hade sett på det bankoutskottsutlåtande, som kommer nästa vecka, skulle han ha observerat, att jag icke har deltagit i behandlingen av den frågan, varför jag följaktligen icke kan stiga upp och yttra mig på utskottets vägnar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna pro-

position vara med övervägande ja besvarad.

Herr Persson, Helmer, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Persson, Helmer, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 4.

Därjämte hade 10 ledamöter illkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om lagfästande av rätten till arbete

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om lagfästande av rätten till arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 5 i första kammaren av herr Persson, Helmer, och herr Norling samt nr 3 i andra kammaren av herr Hagberg i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande av förslag till lag i överensstämmelse med vissa i motionerna angivna

Om lagfästade av rätten till arbete

punkter samt att lagförslaget snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

De punkter som sålunda borde lagfästas hade i motionerna angivits på följande sätt:

1. Envars rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet förankras i lag.

2. Samhälleliga planeringsåtgärder för upprätthållande av produktion och full sysselsättning.

3. Kapitalisterna berövas rätten att själva avgöra om företag skall drivas eller slå igen. Där de vägrar att hålla i gång viktig produktion, övertar samhället företagen och driver dem i egen regi.

4. Skyldighet för företag att varsla om planerade förändringar av driften i så god tid, exempelvis två månader i förväg, att arbetsmarknadsmyndigheterna kan överväga och vidta lämpliga åtgärder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 5 och II: 3, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Kommunisterna har i motioner i båda kamrarna föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag till lag i enlighet med den förklaring till de mänskliga rättigheterna som antogs av Förenta Nationerna i art. 23 mom. 1, vari det heter: »Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet.» I enlighet med denna förklaring har vi i motionerna föreslagit fyra olika punkter som stomme till en arbetsbalk i en framtida lagstiftning.

Förslaget innebär att varje persons rätt till arbete och full sysselsättning skulle lagligen säkras samt att skydd mot arbetslöshet skulle erhålla samma lagliga rätt. Lagen skulle säkra rätten till

fritt val av yrke och sysselsättning. De privatägda företagen skulle frångå sin rätt att själva få bestämma, om företagen skall hållas i gång eller stoppas. Samhälleliga planeringsåtgärder skulle vidtagas så att produktionen hålles i gång och den fulla sysselsättningen säkras. Om viktig produktion stoppas, skulle staten överta och driva sådan industri i egen regi. Vidare skulle vid förändringar i produktionen företagaren i lag åläggas att varsla om sådana åtgärder i god tid före åtgärdens verkställighet, exempelvis två månader i förväg. Detta är i korthet vad vi syftar till i motionen.

Utskottet har i sitt yttrande hänvisat till att Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna i vad avser lagfästade av rätten till arbete endast har principiell innebörd och att en lag om rätt till arbete inte passar svensk lagstiftning. Den svenska lagstiftningen syftar till konkreta åtgärder, säger utskottet, och nämner yrkesutbildning och arbetsförmedling.

Men är det betydelselöst, om man i svensk lag fastslår rätten till arbete för alla och envar? För min del tror jag, att om en sådan rätt i princip finns i lag fastställd, så måste det också vara en plikt för de statliga organen att se till, att denna princip omsättes i verkligheten. De av utskottet uppräknade, redan nu befintliga åtgärderna — såsom yrkesutbildning, arbetsförmedling och andra statliga och kommunala initiativ för att trygga sysselsättningen — måste naturligtvis ingå som led i strävandena att trygga rätten till arbete och full sysselsättning och bör inte ställas i motsättning till en principförklaring om laglig rätt till arbete.

I de bägge närmast föregående ärendena har talats om hur huvudlöst privatkapitalet organiserar sina industrier och vad detta leder till i fråga om sysselsättningen. Av vad som där yttrades framgår att åtgärderna för att trygga den fulla sysselsättningen bör utökas utöver vad som nu finnes.

Man talar om att sysselsättningen är så hög, att arbetsgivarna formligen täv-

lar om den tillgängliga arbetskraften. Överensstämmer detta med verkligheten? Förutom vad som påtalats i de föregående ärendena kan jag erinra om att så sent som den sista mars i år uppgav byggnadsfackföreningarna i Stockholm, att omkring 2 000 byggnadsarbetare enbart i Stockholm var arbetslösa. Under sista halvåret 1954 genomfördes eller varslades om driftsnedläggelse inom textil- och beklädnadsindustrien för inte mindre än omkring 1 000 arbetare. Produktionen inom dessa industrier minskade också under 1954 ganska avsevärt. Vid spinnerier och väverier nedgick den med 8,5 procent, vid sömnadsindustrien med 5,2 procent och inom skoindustrien med 7 procent. Till detta kommer helgpermitteringen vid jul och nyår 1954—1955, som berörde omkring 20 000 arbetare inom olika industrier.

Att sådana åtgärder skulle tydas som tävlan om arbetskraften är ganska svår-förklarligt. Snarare tyder de på att man håller den linje som folkpartiledaren Ohlin rekommenderat, nämligen om en femprocentig arbetslöshet. Under alla förhållanden tjänar sådana åtgärder som inskränkningar i produktionen och nedläggande av företag inte till trygghet i anställningen. I stället skapar den osäkerhet, som blir följden av sådana åtgärder, oro bland alla arbetare, och de, som direkt drabbas av åtgärderna, får känna på arbetslöshet och försakelser.

Det enskilda kapitalistintresset tar vid sådana tillfällen inte hänsyn till de skadeverkningar, som dylika åtgärder medför, varken när det gäller den enskilda arbetskraften eller de lokala samhällsin-tressena. Bestämmande för kapitalisternas del är att den s. k. lönsamheten, lika med profiten, blir så hög som möjligt.

Beträffande förslaget att varselskyldighet skulle införas i lag, hänvisar utskottet till den nuvarande frivilliga överenskommelsen mellan arbetsmarknadens parter, som enligt utskottet fungerar väl. Här om kan naturligtvis meningarna vara delade. Fall finnes som visar att det inte alltid är så bra ställt i detta avseende. Ett bevis bland andra är nedläggandet av Suchardfabriken i Alingsås. En lag,

Om lagfästande av rätten till arbete
som ålade arbetsgivaren att t. ex. två månader i förväg lämna myndigheterna meddelande om planerade åtgärder för driftsinskränkning eller driftsnedläggelse, skulle för arbetarna säkerligen vara mera betryggande än den nuvarande frivilliga överenskommelsen.

Med det sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till motionerna nr 5 i första kammaren och nr 3 i andra kammaren.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Norling påpekade, att det föreliggande ärendet kan sägas nära hänga samman med de spörsmål som här har diskuterats i anslutning till bankoutskottets tvenne närmast föregående utlåtanden. Skulle vi ta upp någon längre debatt nu, bleve den alltså bara en fortsättning av den debatt som har förts. I stort sett bleve det kanske en återupprepning av de olika argumenten, låt vara att de föregående ärendena gällde vissa mera lokalt begränsade företeelser, under det att detta ärende utgår från en överblick av hela produktionsområdet.

Utskottet har avstyrkt motionen med en motivering som jag hänvisar till. Vi anser att man inte kan hoppas vinna någonting i det beaktansvärda syfte som här ligger bakom — att trygga den fulla sysselsättningen och arbete och bröd åt människorna — genom att lagfästa vissa principer. Motionärerna hänvisar i frågan om lagstiftning beträffande rätten till arbete till vad som i det avseendet har stadgats i den norska författningen, där det i en punkt heter, att det åligger statens myndigheter att tillrättalägga förhållandena, så att varje arbetsduglig människa kan skaffa sig utkomst genom sitt arbete. Själva stadgan ger ju inte en enda brödkaka, utan det måste åtgärder till, och vi har inom utskottet sett på detta spörsmål så, att de ledande samhällsorganen är inriktade på olika åtgärder för att trygga den fulla sysselsättningen.

I motionen rekommenderas visserligen, att man på vissa punkter skall göra det och det. Beträffande ett lagfästande

Om lagfästade av rätten till arbete

av varslet i fråga om förestående driftsinskränkningar hänvisar utskottet till den överenskommelse, som har träffats mellan parterna på arbetsmarknaden. Vi är inom andra lagutskottet inte främmande för att det kanske kan uppstå situationer, då det kan behövas en lagstiftning, men vi anser det vara bäst, så länge man kan undgå det och så länge man kan räkna med att det finns ett så stort ansvar hos produktionsmedlens ägare, att de beaktar det önskemål, som här otvivelaktigt föreligger, att det varslas i så god tid, att lämpliga planeringsåtgärder kan vidtagas för att minska och helst förhindra de olyckor, som kan följa med en driftsnedläggning och därav följande arbetslöshet. Arbetsmarknadsstyrelsen har detta problem under beaktande, och vi räknar med att om det skulle behövas några lagstiftningsåtgärder, kommer det initiativ från det hållet.

En annan av de fyra punkterna är, hur de lokala förhållandena skall ordnas, när en driftsnedläggning äger rum på grund av olika omständigheter, kanske närmast då att företaget blir konkursmässigt. Motionärerna rekommenderar i det fallet att samhället skall överta det företag, som det är fråga om, och fortsätta driften. Den föregående diskussionen om Torpshammar tycker jag tydligt har visat, att det inte alltid är den rätta vägen. Vi hörde, hur en gammal tändsticksarbetare påpekade konsekvenserna för yrkeskamrater på andra platser i landet av att man skulle uppta fabrikationen av tändstickor i Torpshammar. När jag hörde den diskussionen, erinrade jag mig samtal, som jag i mina unga dagar ofta hade med några unga vänner bland bruksarbetarna på den plats, där jag verkade. Det var intelligenta pojkar, som var ungsocialister, och vi hade för bägge parterna mycket givande resonemang. Jag minns särskilt att det var en av dessa grabbar, som var bekymrad för den, ehuru ganska begränsade, rationalisering som redan då var igångsatt och som kunde medföra att en maskin onödiggjorde användning av mänsklig arbetskraft. Han tyckte att en

sådan utveckling egentligen var av ondo. Jag framlade då saken för honom på följande sätt. Om det nu kommer fram en maskin och om man på grund av en rationalisering får till stånd en produktion, som ger ett större produktionsresultat än vad hundra arbetare förut åstadkommit, behöver ju inte dessa hundra arbetare därför komma i ett sämre läge. Det bör ju finnas precis lika mycket bröd åt dem som förut och precis lika mycket av de nödvändighetsvaror, som de behöver. Det är här inte en fråga om att den mänskliga arbetskraften skall producera just det och det, utan det väsentliga är att det blir en produktion och en sådan fördelning, att alla får sin andel.

Det var en intelligent pojke, och han funderade på spørsmålet. Han blev så småningom socialdemokrat och hade fortfarande kvar sitt intresse för de gamla produktionsförhållandena uppe i Bergslagen, men hans intresse blev så att säga mera kulturhistoriskt betonat. Där ligger ju ruiner av gamla nedlagda hyttor och smedjor. Gör följande tankeexperiment! Om samhället, när produktionsförhållandena hade ändrat sig därhän, att det inte var praktiskt att driva dessa företag längre, skulle ha övertagit dessa produktionsmedel och fortsatt den gammalmodiga driften, skulle vi haft något som helst gagn av det, skulle vår järnindustri haft förutsättningar för den blomstring, som sedan har skett?

Det är, skulle jag tro, en alldeles oriktig väg att lösa dessa spörsmål genom att samhället övertar konkursmässiga produktionsföretag och fortsätter driften på samma sätt som tidigare. Jag tror att det riktiga är att man har som utgångspunkt för sitt handlande, att vi skall sträva efter att genom produktionen tillgodose människornas olika behov och att tillgodose önskemålet om en rättvis fördelning, så att alla får sin behövliga del av kakan. Men då får man nog gå fram på andra vägar än att i lagar konstruera upp vissa grunder för hur man skall handla. Man får nog i stället mera undan för undan angripa problemen i de enskilda fallen. Nu har

Ang. utsträckt förbud mot semesters förläggning till sjukdomstid

ju samma motionärer gjort det beträffande ett par andra fall, som vi diskuterat i dag, men det förefaller, som om de skulle ha angripit också de enskilda fallen litet felaktigt, framför allt evad det gäller tändsticksfabriken i Torps-hammar.

Jag tror, att vi är överens om vad vi vill nå för resultat, nämligen att människorna skall ha möjlighet till arbete och att det allmänna måste ingripa för att skaffa dem dessa möjligheter. Men jag tror också, att med den utveckling som här skett, med det ökade inflytande som de producerande krafterna i samhället fått, så är den riktiga vägen att angripa problemen allteftersom de kommer fram och vid varje tillfälle göra det bästa möjliga av den situation som föreligger.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag vill säga några ord till herr Norman. Han försökte göra gällande, att det inte skulle gå för staten att överta en privat verksamhet. Detta betyder väl då, att staten inte skulle kunna bedriva en sådan där verksamhet, vilket den ju emellertid gör. Som motivering för sin uppfattning anförde herr Norman exemplet med tändsticksfabriken i Torps-hammar, och herr Andersson sade tidigare, att om denna fabrik sattes i gång, så skulle det medföra arbetslöshet för övriga arbetare inom tändsticksindustrien. Men det är väl så, herr Norman, att staten skall avgöra vilka industrier den bör överta, och den bör då ta hänsyn till att den fulla sysselsättningen upprätthålles över hela linjen. Jag utgår därifrån.

Man kan inte säga, att det är riktigt, att en privatkapitalistisk arbetsgivare med ett enda pennstreck skall kunna ställa en massa folk på gatan och åstadkomma besvär och bekymmer, kanhända i vissa fall också ekonomiska bekymmer för arbetare under kanske lång tid framåt, och även ställa till svårigheter för samhället. Härvidlag bör staten ha

avsevärt större inflytande än den för närvarande har.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag instämmer med den senaste ärade talaren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om kollektivavtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. utsträckt förbud mot semesters förläggning till sjukdomstid

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av väckt motion om viss ändring i 12 § lagen om semester.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 197, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Gustafson* i Göteborg och *Königson* hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta, att förbudet mot förläggande av semester utan arbetstagarens medgivande till tid då den anställda vore sjuk också skulle gälla tid då gemensam semester anordnats vid företaget och att sista meningen i första stycket av § 12 i semesterlagen därför skulle utgå.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 197, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Sunne*, *Anders E. Johansson* och *König-*

Ang. utsträckt förbud mot semesters förläggning till sjukdomstid

son, vilka ansett, att utskottets yttrande att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 197, måtte för sin del antaga, samt att utskottet bort hemställa, taga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 12 § första stycket lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester

Härigenom förordnas, att 12 § första stycket lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbetet, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c) och d) skall jämföras med tid å vilken arbete utförts. *Dylikt medgivande erfordras dock icke, därest arbete eljest uppenbarligen icke kunnat beredas arbetstagaren å tid som nu sagts.*

(Föreslagen lydelse)

Arbetsgivaren äger bestämma, när semester skall utgå; dock bör semestern, om arbetstagaren icke annat begär, såvitt möjligt förläggas till sommartid. Utan arbetstagarens medgivande må semestern icke förläggas till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbetet, eller till sådan tid för hans bortovaro från arbetet, som enligt 7 § andra stycket c) och d) skall jämföras med tid å vilken arbete utförts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Det har under en lång följd av år riktats kritik från löntagarnas sida mot den möjlighet som semesterlagen gett arbetsgivaren att mot arbetstagarens vilja förlägga semestern till tid, då denne är sjuk. Först vid förra årets riksdag gick man de anställda till mötes på så sätt, att i lagen intogs förbud för arbetsgivaren att utan arbetstagarens samtycke förlägga semestern till den tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom ej är i arbete, under förutsättning att sjukdomsfallet inträffat, innan semestern påbörjats.

Men beslutet blev i någon mån en halvmesyr. Lagen innehåller nämligen det undantaget, att då företaget hålles stängt för gemensam semester, gäller icke

detta förbud. Utskottet har inte heller i år velat gå med på att detta undantag skulle utgå.

Såväl förra året som i år har i motioner hemställts, att detta undantag skulle upphöra. Av de inkomna remissyttrandena att döma synes både LO och TCO i princip vara av samma uppfattning som motionärerna.

LO säger, att man redan 1948 framförde den uppfattningen, att undantag från förläggningsförbudet för fall av gemensamhetssemester inte kunde anses tillräckligt motiverat, och förklarar, att LO i princip vidhåller denna sin uppfattning.

TCO säger, att vissa skäl talar för att den yrkade ändringen genomföres, så att arbetstagarens medgivande för semes-

Ang. utsträckt förbud mot semesters förläggning till sjukdomstid

terns förläggande till i semesterlagen privilegierad frånvaro skall erfordras även då det är fråga om gemensam semester för företaget som helhet eller en avdelning inom företaget. Det bör observeras, anför TCO slutligen, att sjukdom, som yppar sig efter det att semestern påbörjats, inte heller i detta fall skulle medföra semesterns uppskjutande.

Man kan säga, att även arbetsgivarnas organisation i någon mån ställer sig positiv till förslaget. Arbetsgivareföreningen säger nämligen, att det är dess uppfattning, att semester icke bör förläggas till sjukdomstid, om detta skäligen kan undvikas. Men så har man då den lilla haken, att man säger, att det heller inte skall bortses från berättigade produktionsintressen.

I den reservation till utskottsutlåtandet, som jag varit med om att under-teckna, har vi emellertid framhållit att vi anser arbetsgivarnas farhågor betydligt överdrivna. Det har ju framförts den synpunkten, att det i företag, som har gemensam semester, skulle vara svårt att skaffa ersättare för den, som varit sjuk under semestertiden, för den händelse han skulle ha rätt att ta ut semester sedan driften återupptagits. Vi tror ju inte att dessa sjukdomsfall skulle bli så många, att de skulle bli av någon större betydelse för företagen. Vi tror att de kommer att utgöra en mycket liten procent av de fall, då företagen måste skaffa ersättare på grund av att anställda blivit sjuka under andra tider på året.

Herr talman! Det hela går alltså ut på att den löntagare, som är anställd i ett företag med gemensam semester, skall ha samma villkor som den, som är anställd i företag med annan förläggning av semestertiderna. Det är rättvisesynpunkterna, som vi i dessa fall anser böra spela in.

Jag skall inte, herr talman, längre uppta tiden, utan jag ber bara att med denna motivering få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Den bestämmelse, som det här är fråga om, tillkom genom be-

slut av riksdagen i fjol och har trätt i kraft den 1 januari i år. Vi diskuterade denna fråga rätt utförligt både inom utskottet och här i kammaren i fjol, och majoriteten kom då till den uppfattningen, att det kunde vara skäl i att, när i alla fall en ganska betydande förbättring skett av den bestämmelse som gällt, inte gå längre än vad som föreslagits. Utskottets majoritet anser, att ingenting inträffat sedan i fjol som motiverar att vi skulle inta en annan ståndpunkt i år. Jag tror att både majoritet och reserveranter är överens om att detta inte är en så särskilt stor fråga. Visst är det så, som det säges, att den, som är sjuk, har större behov av rekreation än någon annan och att han därför bör ha möjlighet till rekreation när han tillfrisknat. Men det kan han väl få i stort sett även med de nuvarande bestämmelserna. Om han är sjuk, när företaget slår igen för semester, kommer han i åtnjutande av semesterförmåner. Liksom de andra anställda får han sin semesterlön eller semesterersättning, samtidigt som han under sjukdomstiden uppbär dagpenning från sjukkassan, som skall ersätta den förlorade arbetsförtjänsten. Han kan ju spara ettdera beloppet och sedan ordna med den rekreation han behöver utan att därför under den tiden uppbära någon arbetsinkomst, ty han har ju fått ut den förut. Jag tror inte att detta är något stort problem för den enskilde. I varje fall förefaller det nog vara lämpligast att inte nu ändra på en lag, som trätt i kraft först i år.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. lagstadgad sammanhängande semester

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 12 § lagen om semester.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft tre inom riksdagen väckta,

till lagutskott hänvisade motioner, nämligen dels de likalydande motionerna nr 1 i första kammaren av herr *Norling* och nr 6 i andra kammaren av fru *Nilsson* m. fl. och dels motionen nr 10 i andra kammaren av herr *Lundberg* m. fl.

I motionen II: 10 hade hemställts, att riksdagen måtte antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 12 § andra stycket lagen den 29 juni 1945 om semester

Härigenom förordnas, att 12 § andra stycket lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagarerna. Överstiger semestertiden tolv dagar, må dock semestern förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgör minst tolv dagar.

(Föreslagen lydelse)

Semestern skall utgå i ett sammanhang, såframt icke överenskommelse om annan ordning träffas med arbetstagarerna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

I motionerna I: 1 och II: 6 hade yrkats, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna intaget förslag till lag om ändring av 12 § semesterlagen. Detta lagförslag var — bortsett från vissa formella avvikelser — av samma innehåll och lydelse som det här ovan återgivna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 1 och II: 6 samt II: 10, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning om lagstadgad sammanhängande semester samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundberg* och *Axel E. Svensson*, fru *Västberg* samt herrar *Bengtsson* i *Varberg*, *Johansson* i *Södertälje* och *Königson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservatio-

nen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 1 och II: 6 samt II: 10, måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag till

dels lag om ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester;

dels ock lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 maj 1951 (nr 304) om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete.

De av reservanterna förordade lagförslagen inneburo, att semestern, om semestertiden överstege 18 dagar, skulle få förläggas till två skilda perioder, av vilka den ena utgjorde minst 18 dagar.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Den föreliggande frågans behandling i utskottet har i år liksom under föregående år fört med sig att jag står som reservant. Anledningen till min

Ang. lagstadgad sammanhängande semester

reservation var att jag ansåg, att det beslut, som riksdagen fattade 1951 i samband med införandet av treveckorssemestern och som innebar en uppdelning av semestern, inte var riktigt. Jag har strävat efter att få en ändring på detta, och det framgår också av reservationen. Nu har emellertid andra kammaren fattat beslut om att godkänna utskottets utlåtande, vilket alltså innebär att riksdagen skall avge skrivelse i frågan till Kungl. Maj:t.

Av detta skäl, herr talman, vill jag inte gärna komplicera situationen genom att ställa några speciella yrkanden i fråga om voteringsomgångarna, men jag anser mig i alla fall böra yrka bifall till reservationen.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Delade meningar om hur ledigheten skulle förläggas vid genomförandet av treveckorssemestern var rådande redan då lagen om den förlängda semestern antogs. LO förordade i sitt remissvar till lagen att semestern borde utgå i en följd, och i en motion från kommunisterna föreslogs också en sådan utformning av lagen.

Under tiden som gått, sedan lagen antogs, har allt flera av riksdagens ledamöter kommit underfund med att om treveckorssemestern skall kunna tjäna det syfte som den avsåg att fylla, så bör de tre veckorna utgå i en följd. Som jag redan förut framhållit vid föregående års behandling av liknande motioner som nu, tjänar den nuvarande lagens formulering endast en handfull arbetsgivare, som utnyttjar lagens bestämmelser bara för att visa sin maktfullkomlighet. Hur denna maktfullkomlighet utnyttjas finns många exempel på. Vid ett pappersbruk dekretades av arbetsgivaren att endast två veckors sammanhängande semester skulle utgå under sommarmånaderna och att den tredje veckan skulle erhållas senare. Denna tredje vecka förlades sedan till julveckan. Då endast söndagar icke inräknas i semestern, fräntogs således arbetarna tre ledighetsdagar som inräknades i semesterledig-

heten. Arbetarna fick visserligen nu betalt för helgdagarna som semesterdagar men miste samtidigt tre ledighetsdagar.

Enligt en utredning som arbetsgivarerna företagit hade under 1954 av 263 000 arbetare 212 000 sammanhängande semester, medan i företag med 26 600 arbetare ingen erhöll sammanhängande semester. I dessa företag bestämdes semestern till 28 procent av arbetsgivarna själva, medan 54 procent frivilligt träffade överenskommelse. Utredningen visar att det går mycket bra att träffa överenskommelse med arbetarna om att dela semestern, om förhållandena är sådana att detta är nödvändigt. Likaså har det visat sig att den utredning, som utskottet nu föreslår, är överflödig.

Därtill kommer, såsom reservanternas framhåller, att det måste betraktas som oriktigt att semestern skall vara en intjänt löneförmån, som arbetsgivarerna har rätt att förfoga över och fördela. Erfarenheterna under den tid som gått, sedan lagen om treveckorssemestern antogs, visar att några risker inte föreligger för att arbetsmarknadens parter ej skulle kunna träffa uppgörelse om en uppdelning av semestern, om starka skäl härtill skulle förefinnas.

Herr GEJER (s):

Herr talman! Denna semesterlagstiftning, som i flera stycken är utomordentlig, har hela tiden haft den brist, varom denna debatt nu rör sig, nämligen att semestern kan uppdelas på två perioder. Inom fackföreningsrörelsen har vi hela tiden reagerat mot detta och sagt att det är orätt att arbetsgivarparten enväldigt på det sättet kan avgöra, om semester skall utgå i ett sammanhang eller ej. Man kan på arbetsplatsen förhandla och träffa överenskommelse om många ting, men denna fråga har det hittills varit omöjligt att förhandla om. Arbetarparten har inte kunnat framställa några konkreta yrkanden i dessa frågor, utan arbetsgivarvidan har själv haft att bestämma, hur semestern skall ordnas. Jag reagerar och har alltid reagerat mot denna princip, och jag reagerar ock-

Ang. lagstadgad sammanhängande semester

så mot vad utskottet anför, när det säger, att om semestern skall utgå odelad, så kan det animera arbetsgivarsidan till att förlägga semestern i högre grad till vintermånaderna eller ur semestersynpunkt otjänlig tid. Den risken betraktar jag som mindre, och utskottet har tydligen förbisett att i ett flertal kollektivavtal finnes bestämmelser om att semestern skall förläggas till tiden maj t. o. m. september, men det är under denna tid som arbetsgivarsidan har möjlighet att dela semestern i två perioder.

Med det utlåtande, som utskottet här kommit med, har frågan fallit framåt, och det kan väl rimligtvis inte innebära något annat än att Kungl. Maj:t vid nästa riksdag kommer med ett förslag i riktning mot vad reservanterna nu yrkat. Jag har fattat innebörden i utskottets utlåtande på det sättet, men denna fråga borde ha varit reglerad tidigare. Nu bör den komma till en lösning snarast möjligt. Den nuvarande ordningen utgör ett klart underkännande av arbetarsidans förhandlingsvilja och ansvarskänsla för produktionen i detta land. Jag tror inte att det finns någon grund att betrakta förhandlingsmöjligheterna med arbetarsidan på det sättet, ty den svenska fackföreningsrörelsen har hittills visat så stort ansvar för produktionsfrågorna i andra avseenden, att man inte har anledning befara något annat i en fråga som denna.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservanternas yrkande.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det var i anledning av herr Geijers yttrande som jag tog till orda för att säga något mer än att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Geijer påpekade att utskottet hade förbisett en bestämmelse i kollektivavtalen, som undanröjer den farhåga utskottet givit uttryck åt beträffande möjligheterna till en försämrad förläggning av semestern. Det där är nog alldeles riktigt, när man ser det från de stora organisationernas synpunkt, men

det är ju inte bara dem det gäller här. Det är inte bara en fråga om en överenskommelse mellan arbetsgivarnas organisation eller arbetsgivaren själv och arbetarnas organisation, utan i ganska många fall är det en fråga som gäller den individuella arbetaren, och i det fallet kan ju situationen bli en helt annan. Vad utskottet har stött sig på i den motivering, som jag här har berört, är vad utskottet läst ut ur TCO:s yttrande angående förläggningsfrågan under förarbetena till lagen om treveckorssemestern. TCO förordade den ordning med uppdelning i två perioder, som sedan blev stadgad, och TCO håller fast vid den ståndpunkten. Om jag får uttrycka saken med en bild, såsom jag ser den, vill jag säga att jag tror att detta inte är något problem för storebror, d. v. s. för Landsorganisationen. Där finns den ansvarskänsla, som, därom är jag övertygad, kommer att göra sig gällande på ett sådant sätt att man godtar de skäl som i många fall föreligger för en uppdelning av semestern. För lillebror, d. v. s. TCO, kan det vara litet besvärligare. När nu TCO, efter vad jag förstår, är verkligt oroligt för att få semestertiden förlagd till en ur rekreationssynpunkt sämre tid än hittills, tycker jag nog att det riktiga är att man tar sig en funderare på detta problem ännu en gång, och det är det utskottet har rekommenderat. Det förhåller sig väl utan tvivel också på det sättet att det önskemål, som motionärerna har framfört, bäst gagnas genom att första kammaren följer utskottets förslag, så att det blir samstämmiga beslut i bägge kamrarna. Skulle denna kammare antaga reservationen, ramlade ju hela frågan ut i det ovissa igen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservatio-

Ang. försäljning av kronoegendomen Hogstad 15¹ i Östergötlands län
 nen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Ang. försäljning av kronoegendomen Hogstad 15¹ i Östergötlands län

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 76 därom framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att kronoegendomen Hogstad 15¹ i Hogstads socken, Östergötlands län, finge säljas till avlidne arrendatorn Knut Carlssons dödsbodlagare för en köpeskilling av 215 700 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit.

Reservation hade anmälts av herr Nord, som dock ej antytt sin mening.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag har avgivit en reservation vid denna punkt av det föreliggande utskottsutlåtandet, och jag ber att med herr talmannens medgivande få i någon mån motivera, varför jag har gjort det.

Punkt 6 i utlåtandet gäller kronoegendomen Hogstad 15¹ i Östergötlands län. Egendomen skall enligt jordbruksutskottets förslag och i överensstämmelse med propositionen i ärendet försäljas till avlidne arrendatorn Knut Carlssons dödsbo för en köpeskilling av 215 700 kronor. Detta pris ligger enligt min uppfattning, som jag stöder på upplysningar som jag har fått, avsevärt under det pris som skulle ha erhållits vid försäljning, där andra personer haft möjlighet att uppträda som spekulanter. Nu är det

förhållandet, att priset inte alls överensstämmer med dagens priser å jordbruksfastigheter, inte något som är särskilt utmärkande för försäljningen av denna egendom — tvärtom är det vanliga, när staten säljer sådana egendommar, att priset sättes så lågt, att det i många fall knappast uppgår till mer än hälften av vad jämförbara enskilda egendommar går till vid försäljning. I det hänseendet torde det inte vara svårt att visa på fall som är värre än det nu ifrågavarande, men det är inte den omständigheten som jag särskilt har fäst mig vid i samband med försäljningen av denna egendom. Det finns till exempel en annan egendom, som skall försälas enligt utskottsutlåtandet, om vilken jag inhämtat att domänstyrelsen där investerat 102 000 kronor i byggnader under den senaste tioårsperioden. Den egendomen säljs i dag enligt beslut av riksdagen för 78 500 kronor, om man räknar bort skogsvärdet, som är upptaget för sig.

När det gäller försäljningen av Hogstad 15¹ är det som sagt inte i främsta rummet priset på egendomen som kommit mig att avgiva min blanka reservation, ty jag hade lika gärna kunnat reservera mig beträffande någon av de andra försäljningarna. Ett av skälen till min reservation är att den, som gjorde ansökan om att få köpa egendomen, arrendatorn Knut Carlsson, är död sedan fyra år tillbaka och att försäljningen nu kommer att ske till den avlidnes dödsbo. Detta är väl inte i och för sig något att anmärka på, om någon av bodelägarerna övertager egendomen och blir bofast där. Men nu lär det inte vara så. Det har meddelats mig att det är mycket osannolikt att någon av sterbhusdelaarna kommer att behålla egendomen. Det mest sannolika är att den snart åter kommer att byta ägare. Jag utgår från att om staten säljer egendommar, så är det inte meningen att de skall bli spekulationsobjekt omedelbart.

Den andra anledningen till min reservation är att lanthbruknsnämnden i länet, som tillstyrker försäljningen av egendomen, meddelar att ägaren av grannfastigheten Hogstad 1^a med Hogstad 3⁷

Ang. försäljning av kronoegendomen Hogstad 15' i Östergötlands län

P. Holm hos nämnden har anmält att han önskar förvärva tillskottsjord från kronoegendomen för att därmed förstärka sitt ofullständiga jordbruk som blott omfattar 3,96 hektar. Lantbruksnämnden har emellertid inte velat tillmötesgå Holms önskan i det fallet och detta med den motiveringen, att hans fastighet är för liten samt försedd med små och mindre goda byggnader, varför det enligt lantbruksnämndens mening skulle medföra stora investeringar. Det är möjligt att lantbruksnämndens beslut att förvägra herr Holm att inköpa tillskottsjord från ifrågavarande egendom kan försvaras ekonomiskt. Själv är jag inte övertygad härom. Här finns nu ett småbruk. Det är inte bärkraftigt. Genom att lantbruksnämnden beslutat vägra ägaren att förstärka det och på så sätt göra det bärkraftigt kommer detta småbruk sannolikt att försvinna inom några år. De tunnland jord, som det består av, kommer antagligen att läggas till ett större jordbruk, kanske just till den kronoegendom som nu skall säljas. Återigen ett bidrag till landsbygdens avfolkning! Genom att tillmötesgå herr Holms begäran att från kronoegendomen i fråga få förvärva, låt oss säga 10 hektar hade man dock kunnat skapa ett familj jordbruk på ungefär 14 hektar, som skulle ha gett en familj dess försörjning. Även om detta hade kostat en del i investering, så tror jag dock att det på lång sikt hade varit försvarbart också ekonomiskt. Kronoegendomen hade ändå efter avstyckning av 10 hektar haft en åkerareal av cirka 42 hektar. Månet småbruk skulle ha kunnat bevaras, om man gett dess innehavare möjlighet att förvärva tillskottsjord från större gods och gårdar, vilket i många fall kunnat ske utan att dessa tagit någon nämnvärd skada. Detta är fallet t. ex. när det gäller Hogstad 15'. Men i stället har det i de flesta fall gått så, att småbrukarna har försvunnit, och deras jord har i många fall lagts till en egendom vilken redan förut haft tillräckligt med åkerjord. Följden har blivit att landsbygdens befolkning uttunnats mer än vad som hade behövt ske. Därför anser jag att den lant-

bruksnämnd som det här gäller borde ha gett den nämnde herr Holm tillstånd att från Hogstad 15' förvärva den tillskottsjord som han behövt för att göra sitt småbruk bärkraftigt.

Detta, herr talman, var anledning till den blanka reservation som jag har avgivit. Jag har inget yrkande.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Jag har visserligen inte haft tillfälle att vara med vid utskottsbehandlingen av detta ärende, men jag anser mig i alla fall böra säga några ord i anledning av vad herr Nord nu yttrade.

Jag vill först fästa uppmärksamheten på att domänstyrelsen har föreslagit att denna egendom skall säljas till stärbhuset till det pris som står angivet i utskottets utlåtande, nämligen 215 700 kronor. Värderingen har utförts av en uppskattningsnämnd, och varken domänstyrelsen, jägmästaren eller överjägmästaren har haft någonting att invända mot det föreslagna priset.

Nu sade herr Nord, om jag hörde rätt, att priset endast var hälften av värdet. Jag vill bestämt påstå att detta måste vara åtskilligt överdrivet. Jag kan aldrig tänka mig att en uppskattningsnämnd skulle handla på det sättet. Vidare säger herr Nord att staten lagt ut en hel del pengar på nybyggnader å egendomen, och nu säljs den för ett sådant pris, att man inte får igen dessa pengar. Det är väl alltid så, herr Nord. Om man uppför åbyggnader på en fastighet, kan man väl vara ganska säker på att man inte kan få igen pengarna därför, när man säljer egendomen. Detta har jag erfarenhet av själv, och jag tror nog att herr Nord skall ge mig rätt i det också.

Herr Nord uttalade därjämte sina betänkligheter mot att inga garantier finns för att egendomen skall stanna hos avkomlingarna till arrendatorn, utan den skulle säljas av stärbhuset. Ja, det kan vara riktigt, men när kan man sälja en jordbruksfastighet eller annan fastighet med garantier för att den kommer att förbli i den släkts ägo som köper fastigheten? Sådant tror jag är omöjligt.

Jag tror att det skulle strida mot lag och författning att stipulera sådana villkor.

Jag vill, herr talman, också fästa uppmärksamheten på att detta ärende har som vanligt ytterst noggrant prövats inom jordbruksutskottet, och detta är med undantag av herr Nord enigt om det beslut som utskottet har fattat.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Jag har ju inte ställt något yrkande och jag ämnar inte förlänga debatten. Men då utskottets ärade ordförande påstår, att jag sade att den ifrågavarande egendomen sålts till ungefär halva värdet, har han missuppfattat mig. Jag sade, att det i vissa fall har hänt, att egendomar har sålts till inte stort mer än halva värdet, och det är någonting som jag kan styrka. Här kommer snart en annan proposition angående försäljning, och de värden som är satta där känner jag mycket väl till.

Till grund för försäljningen skall man i första hand lägga det i orten gängse priset. Jag har ingenting emot att det säljs billigt till jordbrukare eller deras söner, men jag anser det inte vara skäl att favorisera en viss grupp. Om alla, som önskade jordbruk, kunde köpa billigt, hade jag inte alls någonting emot det.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 7—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till lappfogdarna m. fl.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 13, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 14, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till lappfogdarna m. fl.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till lappfogdarna m. fl. jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionen II: 124,

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lappfogdarna m. fl., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1955/56;

b) till Lappfogdarna m. fl.: Avlöningar å riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 368 600 kronor.

I motionen II: 124, av herr *Jacobson* i Vilhelmina, hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, att en befattning som lappfogdeassistent på arvodesstat skulle inrättas å lappfogdekontoret i Västerbotens län.

Reservation hade anmälts av herrar *Uno Olofsson* och *Jacobson* i Vilhelmina, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Anslag till lappfogdarna m. fl.

Herr **OLOFSSON, UNO**, (fp):

Herr talman! Till detta jordbruksutskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation. Jag har därmed inte avsett att åstadkomma någon ändring i jordbruksutskottets förslag, utan endast velat framföra ett beklagande av att framställningen från länsstyrelsen i Västerbottens län om ökat personalbehov inte har kunnat tillmötesgå på annat sätt än enligt utskottets och Kungl. Maj:t:s förslag.

Anledningen till att personalbehovet ökat i Västerbottens län, särskilt på lappfogdekontoret, är de ökade utbyggnaderna av kraftverk och vattenregleringar. De har inneburit, att terrängen och naturen i mycket stor utsträckning har ändrats, och lapparna och deras näringsgren kommer därvid givetvis i viss mån i fara. För att göra utredningar och framkomma med förslag om hur dessa frågor skall ordnas i framtiden har länsstyrelsen ansett sig behöva mera personal.

Om man ser saken i stort, har ju lappväsendet och renskötseln ingen som helst betydelse för vårt näringsliv, men trots detta bör lapparna, som bedriver denna näring, ha rätt till samma hjälp och samma stöd som andra medborgare får, även om lapparna utgör en minoritet och tillhör en annan folkras. Man kan ju också uttala sin förvåning över att länsstyrelsen i Jämtlands län, som kommit med en liknande framställning, har fått denna bifallen, under det att man inte har kunnat tillmötesgå Västerbottens län, där behovet är särskilt stort på grund av de utbyggnader av vattenkraften som just satts i gång.

Nu har ju utskottet skrivit välvilligt och förutsatt, att om detta behov kvarstår — vilket det säkert gör —, skall Kungl. Maj:t och riksdagen på nytt ta ärendet under prövning ett annat år. Jag har därför, herr talman, intet yrkande, men jag hoppas och tror, att när denna fråga på nytt skall prövas av Kungl. Maj:t och riksdagen, det skall bli inte bara en välvillig skrivning, utan också ett resultat, även om det kommer ett år för sent.

Herr **JONSSON, JON**, (s):

Herr talman! Såsom föregående talare här har påpekat, har jordbruksutskottet så långt utskottet ansett det vara möjligt sökt tillmötesgå motionärernas framställning om att en extra tjänst i lönegrad 23 skulle inrättas på Västerbottens läns lappfogdekontor. Även om vi i utskottet anser att det kan finnas vissa, kanske starka skäl för att en sådan tjänstemannabefattning inrättas, är det ändå rätt svårt för oss, med våra bedömningsmöjligheter, att bestämt avgöra frågan, särskilt vid avvägningar emot andra önskemål. Vi anser det nog nödvändigt att länsstyrelsen förnyar sin framställning nästa år med ytterligare utredningar, och att Kungl. Maj:t då tar den under övervägande och beaktar de olika omständigheter som föreligger, särskilt de som herr Olofsson nämnde, och som berör renbetesgarantier, nämligen de sjöregleringar och kraftbyggen som äger rum i Västerbotten.

Med de orden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 16, med anledning av väckta motioner angående uppförande av en fiskodlingsanstalt i Tornedalen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 178, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken; och

nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Andersson, Birger*, under sammanträdet

Interpellation ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

till herr talmannen avlämnad, av honom och herr *Elowsson, Nils*, undertecknad motion, nr 496, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 10 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 12 maj 1950 (nr 164) angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningstullar; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av i 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, med anledning av väckta motioner om kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Interpellation ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I sitt utlåtande av den 8 februari 1955 konstaterar besparingssakkunniga vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet att de flesta laboratorierna vid serafimerlasarettet liksom lasarettet i övrigt bär en stark prägel av ålderdomlighet och av provisorium inför lasarettets upphörande som undervisningssjukhus.

Denna karaktär av provisorium, som lasarettet nu har haft under cirka fem-

ton år och med all sannolikhet kommer att ha ett stycke in på sextioalet, har tagits till intäkt för en ytterst restriktiv hållning från myndigheternas sida inför framställningar om ökade utrymmen, förbättringar av nuvarande lokaler, ökning av personalen och anskaffande av nödvändig apparatur och övrig utrustning. Det har gjorts att snabba åtgärder omedelbart måste vidtas för att lasarettet i fortsättningen skall kunna fylla sin uppgift som undervisningssjukhus.

Välgrundade anslagsäskanden avstyrktes redan under fyrtioalet med motiveringen att vissa kliniker skulle förflyttas till Sabbatsbergs sjukhus omkring 1953. Senare framställningar om anslag har bemötts lika snällt med hänvisning till att den planerade förflyttningen skulle ske omkring 1960. Det anses nu uteslutet att den skall kunna bli av 1960. I stället bedömer besparingssakkunniga den som »ganska avlägsen».

Huvuddelen av lasarettets laboratorier används för sjukvårdsändamål, och endast mycket begränsade utrymmen står till förfogande för forskningsändamål, konstaterar besparingssakkunniga. För sjukvårdens ändamålsenliga bedrivande är det dock angeläget, att lasarettets kliniska laboratorier trots den beslutade förflyttningen erhåller successivt ökade resurser beträffande personal och utrustning, fortsätter de sakkunniga, som vidare anser, att den av 1954 års höstriktdag antagna nya undervisningsplanen — i vad den avser undervisningen i klinisk bakteriologi, klinisk fysiologi och klinisk kemi vid serafimerlasarettet — icke torde kunna fullföljas i lasarettets nuvarande laboratorielokaler. — Som exempel kan nämnas att det bakteriologiska laboratoriets lokal redan 1945 utdömdes av yrkesinspektionen. Där tvingas nu av utrymmesbristen personalen att arbeta under allvarlig risk för sin hälsa.

Lika katastrofal är utrymmesbristen på vårdavdelningarna. Neurologiska klinikens två avdelningar på sammanlagt 80 sängar har exempelvis endast två isoleringsrum. Kliniken har fem allmänna salar, varav fyra har 14 sängar och en 6. Som regel vårdas alltså fjorton pa-

Interpellation ang. tillämpningen av jordförvärvslagen

tienter i samma rum, vilket med hänsyn till sjukdomarnas art innebär påtagliga nackdelar, bl. a. en ökad risk för spridande av infektioner. På denna klinik är platsbristen så allvarlig att den normala väntetiden är tre år, vilket är särskilt anmärkningsvärt som flertalet av patienterna genom arten av sin sjukdom är hänvisade uteslutande till detta sjukhus för specialbehandling. Det finns andra avdelningar inom lasarettet, där patienterna kan få vänta 5—6 år, innan de beredas plats.

På viktiga punkter i lasarettets arbete råder en besvärande personalbrist. Besparingssakkunniga konstaterar t. ex. att tidsstudier har visat att personalen vid det kemiska centrallaboratoriet utnyttjas cirka 40 procent över vad som i allmänhet anses vara normalt. Arbetskraften på laboratoriet har i realiteten inte utökats under de senaste fem åren, under vilken tid verksamheten dock ökat med 30—40 procent.

Bristerna i den nödvändiga utrustningen är avsevärda. Som ett exempel kan nämnas att bakteriologiska laboratoriet har ett enda mikroskop, av gammal modell och i det närmaste oanvändbart. För att klara denna detalj har laboratoriet tvingats låna två mikroskop av karolinska institutet. Även skrivmaskiner och vetenskaplig litteratur har måst lånas från samma håll.

Som ytterligare exempel kan nämnas, att kliniskt-fysiologiska laboratoriet icke har resurser för hjärtkatetrering — en i nutida hjärtdiagnostik nödvändig undersökningsmetod — utan patienterna måste skickas till undersökning på annat sjukhus.

De nuvarande förhållandena vid serafimerlasarettet är oförsvärliga och lasarettet kan inte sägas motsvara fordringarna på ett modernt undervisningssjukhus. Lasarettet svarar dock för en betydande del av den medicinska undervisning som sker i Stockholm. Den planerade överflyttningen kan inte rimligen få stå i vägen för de personalförstärkningar, lokalförbättringar och den komplettering av utrustning, som under lång tid försummats. I den mån nya tjänster tillskapas och utrustning anskaffas kan

detta utnyttjas av vederbörande klinik, även om denna förflyttas.

Den sedan länge planlagda överflyttningen måste snarast möjligt förverkligas. Som första åtgärd kan tänkas att neurologiska och neurokirurgiska kliniker flyttades till den klinikbyggnad på karolinska sjukhusets område, som är planerad. En ökad tilldelning av byggnadskvot skulle vidare göra det möjligt för Stockholms stad att snabbare fullgöra sin del av överflyttningen genom byggandet av erforderliga lokaler vid Sabbatsbergs sjukhus.

I avvaktan på dessa åtgärder bör de under åren ackumulerade behoven av ytterligare personal och utrustning omedelbart fyllas.

Med stöd av det som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet ställa följande frågor:

1) När beräknar herr statsrådet att den planerade överflyttningen av serafimerlasarettets kliniker till Sabbatsbergs sjukhus och karolinska sjukhuset skall äga rum?

2) Vill herr statsrådet ta initiativ till de omedelbara åtgärder — viss personalförstärkning, lokalförbättringar samt komplettering av utrustning — som kan göras redan nu, oberoende av den planerade förflyttningen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. tillämpningen av jordförvärvslagen

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **KRONSTRAND** (fp), som anförde:

Herr talman! Som motivering för en fråga till jordbruksministern ber jag få relatera följande händelse från min hembygd.

En lantbrukare köpte på offentlig auktion en jordbruksfastighet med ca 5 tunnland åker och ungefär dubbelt så mycket skogsmark. Gården har relativt bra byggnader, som torde vara användbara under köparens livstid. Köparen

Interpellation ang. tillämpningen av jordförvärvslagen

och hans hustru är i femtioårsåldern och har under hela sitt liv varit verksam inom jordbruket. De sista tjugo åren har de arrenderat en gård på ca 25 tunnland åker. Mannen är emellertid sjuklig och anser sig ej längre orka med detta större jordbruk. Han vill nu söka försörja sig och hustrun genom den mindre brukningsdel han inköpt. Han torde även mänskligt att döma ha goda möjligheter till detta. Till saken hör att han fått förvärvstillstånd genom landsfiskalen i orten.

Lantbruksnämnden har senare bestämt sig för att göra kronans förköpsrätt gällande till förmån för en granne. Denne äger en fastighet som torde få anses vara ett fullständigt jordbruk, som i alla tider givit sin brukare en god bärning. I varje fall är tillskottet av jord och skog av ringa betydelse för gårdens lönsamhet, även om sammanläggningen eljest får anses lämplig.

Genom att den förstnämnde lantbrukaren vägrades inköpa gården, måste han nu antingen köpa eller hyra sig bostad i något samhälle. Han har hela sitt liv arbetat i jordbruket och kan inget annat yrke. Det kommer att möta betydande svårigheter för honom att omsätta sin kvarvarande arbetskraft i medel för sin egen försörjning. Den nytta samhället skulle ha av att tillvarataga hans arbetsvilja och förmåga, kan lätt bytas i socialvårdande skyldigheter.

Då sådana fall kan förekomma, där en av jordbrukets egna på detta sätt berövas möjligheten till fortsatt verksamhet inom det yrke i vilket han utbildats och varit sysselsatt, anhåller jag om kammarens tillåtelse att till statsrådet

och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet det riktigt att lagen om kronans förköpsrätt får sådana verkningar som här relaterats?

2. Eller anser statsrådet att de rent mänskliga synpunkterna skall tillerkännas sådan betydelse att de blir avgörande för frågan om kronans förköpsrätt skall göras gällande eller ej?

3. Om statsrådet besvarar den sista frågan med ja, kan man då förvänta att statsrådet är villig medverka till sådana tillämpningsföreskrifter beträffande jordförvärvslagen, att händelser av den art jag här sökt skildra, i görligaste mån förhindras?

Även denna anhållan bifölls.

Herr BERGH (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 177, med förslag till lag om socialhjälp m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.13.

In fidem

Per Bergsten